

SLOVENSKI JADRAN

LETO I., ŠTEV. 27

Koper, petek 4. julija 1952

POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN

Višinske lepote naših gora

Vsi, ki so se kdaj povzpeli na kateri izmed vrhov naših gorskih velikanov, se radi spominjajo občutkov ugodnega lagodja, občutkov zmagovalcev, ki so premagovali še zadnje metre naporne ture ali plezanja. Vse misli, vse kretanje, vsaka stopinja, vsak utrip srca — vse je težilo samo navzgor, k cilju. Ko so prišli do vrha in se tam razgledovali na skalnate čeri pod seboj, jih je vedno obšel občutek zmagovalcev in gospodarjev tudi v teh višinah. Bilo jim je kot pesniku, ki je ves prevzet od tiste velike razglednosti zapel:

«Na gore, na gore, na strme vrhe,
tja kliče in miče in vabi srca!»

Vroči poletni meseci so nastopili. Vse si želi svežine, sence in oddiha na hladnem. Turisti, ki jim niso znane divje lepote gora, si želijo samo eno: čimprej uteči moreči vročini in se zaupati goram in njihovim privlačnostim. Tam gorì v tistih višinah, kjer zakoni narave govorijo svoj primitivni jezik moči, je doma lepota.

Kdo izmed planincev ne pozna tistega prijetno pomirjujočega zvončkanja pasočih se ovc in krav, ki vna človeka, naj se mu pridruži s svojo pesmijo? Kdo ne bi bil rad tam gorì takrat, ko divja nevihta z vso svojo neukročeno silo, da bi poslušal — v vznožju gorskih velikanov majhen in pritlikav — vse tiste razdivjane glasove nevihte, ki se zaganja v skalovje in ga biča s točo, strelami in dežjem? Kdo ne bi rad doživel tistega pomirjenja, ko se nevihta oddaljuje, in se divil tistemu prijetnemu curljanju vode, ki po nevihti vre iz vseh skalnatih razpok.

Mogoče bo kdo drugačnega mnenja, toda zame je od vseh turističnih točk najbolj privlačna Trenta. Ob prvem obisku mi je zapustila s svojimi lepotami neizbrisen vtis. Ko sem izpred hotela »Planinski orla« občudoval vrhove Stenarja (2501 m), Pihavca (2414 m), Kanjevca (2568 m), Ozebnika (2086 m), Travnika (2379 m) in Mojstrovke (2332 m), mi je bilo, kot da me nekaj vleče v njihove višine. Vse lepote razgledov z njihovih vrhov so izstopale na dan in me privlačevale.

Ko pride turist prvič v tak kraj, kjer bo preživel nekaj ur ali tudi dnevov v prijetni svežini, ga zanima, če bo dobil slike kraja. Takrat se spominja znancev, ki jih ima po svetu. Poslal jim bo pozdrave in tako delil z njimi vsaj delček tistega zadovoljstva, ki ga občuti v višinskem objemu skalovitih velikanov. Če je izbral Trento, ne bo pozabil obiskati izvira Soče, ne bo pozabil stopiti v prijazno domačnost lepe trentarske hišice, ne bo pozabil stopiti do snežišča, kjer se na skrivaj odžeja gamis, ki ga z višine opazuje ostro oko planinskega orla, če ne bo mogoče zdrsnil in se kljub spretni prožnosti prekopicnil v prepad. Oba sta gospodarja v teh skalovitih višinah: prvi na ostrih grebenih skal, drugi v jasnini neba... Oba sta okras tega višinskega sveta...

Iz Trente je izhodna pot na Triglav. S Triglava pa objema oko vse razsežnost te obmorske zemlje vse tja do morja. Z vrha Triglava vidi planinec, kako tonejo v dolinske sence celo drugi visoki vrhovi priljubljenih turističnih točk. Komaj da

(Nadaljevanje na 2. strani)



Primorski festival v Ajdovščini

Peto obletnico svoje priključitve k Jugoslaviji je Primorska zelo slavnostno praznovala. V okviru kulturnega festivala so bile že od 8. junija razne prireditve in razstave, zaključile pa so se svečanosti v soboto in nedeljo, ko se je v Ajdovščini zbralo preko 30.000 ljudi, ki so enodušno manifestirali svojo privrženost skupni socialistični domovini.

V soboto zvečer je bila v zastave in zelenje odetem na Titovem trgu v Ajdovščini svečana akademija z pestrim sporedom. Slavnostni govor je imel podpredsednik Prezidija Ljudske skupščine LRS tov. France Bevk, ki je zbranim poslušalcem nazikal kulturno zgodovino Primorske v različnih obdobjih in pogojih do današnjih dni. Poudaril je žilavo upornost primorskega ljudstva v njegovi borbi za obstanek med stiskajočimi ga tuji, ki so mu bili toliko časa absolutni gospodarji. »Fašistom se je v dvajsetih letih nasilja žal marsikaj posrečilo, toda enega niso mogli doseči, da bi bili namreč v nas ubili duha naše kulturne tradicije in živi ogenj narodne zavesti, kar je s posebno silo prišlo do izraza v dneih osvobodilnega boja jugoslovanskih narodov, ki se mu je Primorska tako množično odzvala.

V nedeljo zjutraj so se v praznično razpoloženo, lepo okrašeno Ajdovščino pričele zgrinjati množice ljudi, ki so jih z vseh strani Primorske in Slovenije vozili posebni vlaki in motorna vozila. Prišli so gostje iz Ljubljane, Kopra, Koroške in Trsta. Mestece je bilo premajhno, da bi lahko sprejelo vse te ljudi, saj je zbrana množica narasla na preko trideset tisoč.

Že zjutraj se je po mestnih ulicah formirala velika povorka. Krenila je na prostor za mestom, Police, ki je bil nalašč za to prirejen. Na slavnostni tribuni so bili častni gostje, tovariši Kidrič Boris, Vida Tomšič, dr. Marjan Breclj in še nekateri člani CK KPS, France Bevk, predstavnik JLA, gostje iz Koroške, Trsta, Kopra, naša rojaka iz Amerike Etbin Kristan in Josipina Zakrjaskova, predstavniki primorskih okrajev in drugi. Zborovanje je otvoril sekretar OK KPS Gorica tov. Mirko Remec. Pozdravil je zbrane goste, ki jim je množica priredila navdušene ovacije. Tovarš Remec je sporočil prisotnim, da je maršal Tito zadržan z važnimi državnimi posli in zato ne more osebno prisostvovati prireditvi, katere pokrovitelj je. Poslal pa je svoje pismo, ki ga je tovarš Remec prisotnim prečital. Maršalovo sporočilo primorskemu ljudstvu ob njegovem prazniku je množica sprejela z viharim odobravanjem. Nato je stopil pred mikrofonsko burno pozdravljen predsednik gospodarskega sveta FLRJ in prvi predsednik prve slovenske vlade, ki je bila formirana prav v Ajdovščini, tov. Boris Kidrič.

Višinske lepote naših gora

(Nadaljevanje s 1. strani)

oko opazi vrhove Črne prsti, Porezna, Blegaša, Snežnika, Učke in drugih.

Danes, ko lahko prosto hodimo po teh naših gorah, kamor nismo več smeli v času petindvajsetletne okupacije — dvakrat uživamo, kadar se lahko za nekaj ur odtrgamo šumnemu življenju v dolinah. Dvakratno uživamo, ker s Cankarjevo povvedano občutimo: »... sladki in vroči ponos gospodarja...« Kako trdo je kvarila te višinske lepote navzočnost fašističnih železnih trnovih žičnih ovir, za katerimi so prežala črna žrela bunkerjev. Vse lepote naših gora so nam bili začasno ukradli in jih uklenili v široke pasove žičnih ovir. Tam za tistimi ovirami pa je prežal — črni sin rimske volkulje s sovražno mrkim obrazom na ljudi v dolinah. Če bi mogel, bi jih z očmi vse postreljal.

Prišel je dan, ko je moral zbežati, od koder ga je bil prinesel pohlep po tuji zemlji. Železno trnje je prenehalo zbadati naša srca. Prvi smo bili partizani, ki smo znova hodili — prosti in svobodni po naših gorah. Danes so nam — spomeniki, danes so nam in vsem, ki ljubijo planine — olajševalci težkega dela pri gradnji boljšega sveta. Ko se v planinskih kočah srečavamo z ljudmi drugih narodov, se nam vedno vsiljuje lepa Prešernova misel:

»Ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi!«

P. A. — Ogarev

Čestital je Primorski njen praznik in v lepem govoru orisal zgodovino borb in uspehov primorskega ljudstva med NOB do današnjih dni. Prikazal je težave, s katerimi se moramo boriti in ki nam jih povzročajo naši sosede, težave, ki jih premagujemo v gospodarskem pogledu na znotraj in povedal, da ni daleč čas, ko se bo stanje občutno izboljšalo, ko bodo svoje sadove začele dajati naše velike tovarne, ki smo jih z ogromnim pritrgovanjem zgradili. V svojem govoru se je dotaknil tudi vprašanja nadaljnje socialistične demokratizacije države, zaključil pa je s ponovnimi čestitkami primorskemu ljudstvu za praznik pete obletnice priključitve k FLRJ. Ob burnem odobravanju je nato tov. Krečič prečital pozdravno pismo, ki ga je s festivala primorsko ljudstvo poslalo maršalu Titu. V njem Primorci ponovno obljubljajo svojemu ljubljenu voditelju zvestobo in privrženost.

Po končanem zborovanju so nastopili združeni pevski zbori z vseh strani Primorske. Posebnega priznanja je bil deležen partizanski pevski zbor »Srečko Kosovel«, ki se je po dolgih letih prav za to priliko spet zbral.

Popoldanski program je obsegal telovadnj nastop, pri katerem je sodelovalo 4500 telovadcev iz vseh krajev Primorske ob sodelovanju grupe JLA. Bile so še motorne dirke, šahovski nagradni brzoturnir, tombola itd. Dan so zaključili z vse ljudskim rajanjem, ki je trajalo poznovač, ko so se poslednje grupe gostov spet razšle, bogatejše za lepo doživetje.

Festival je bil še en dokaz naše enotnosti in naše meomajne odločnosti, iti naprej po poti, ki jo je začrtalo naše partijsko in državno vodstvo z maršalom Titom na čelu: po poti nadaljnje graditve močne in neodvisne socialistične domovine svojih ljudi. Brko

Lokalna industrija po Slov. Primorju

Gvoriti o industriji kot taki je za sedaj še težko na Primorskem. Izjema so nekatere velike tovarne, kot celota pa kaže največji razvoj in napredek goriški okraj, ki je tudi edini sposoben samostojno organizirati svojo razstavo industrijske dejavnosti. Edino ta okraj tudi kaže stalno težnjo za nadaljnjim razvojem vseh vrst industrije in utrjevanjem že doseženih uspehov. Veliko skrb pa povzroča posebno postojnskem okraju pojava vse večjega sušnarjenja in s tem v zvezi stalno zmanjševanje številca registriranih obrtnikov — davkoplačevalcev, kar bodo morali vsakakor z energičnimi ukrepi preprečiti.

Omenil sem že, da ima za sedaj največjo in najbolj vsestransko razvito lokalno industrijo goriški okraj. Sem lahko prištevamo že tudi nekatere obrtnike, zlasti kovače, mizarje in čevljarje, ker njihova serijska izdelava predmetov počasi prerasča v pravo industrijo in jo na taki osnovi tudi reorganizirajo. Skoraj vsi so začeli z malim obratom in potem zaradi vse večjih potreb iz dneva v dan večali svojo zmogljivost in tudi njihovo današnje stanje še ni končna beseda. Razvijajo se naprej, dvigujejo kvaliteto svojih izdelkov in sploh stremijo za čim boljšo izpopolnitvijo. Ustvarjena industrija s skromnimi sredstvi pomeni priznanje iznajdljivosti in žilavi upornosti naših ljudi. Z industrijo goriškega okraja smo naše bralce že seznanili z opisom razstave komunalne dejavnosti v Solkanu, ki je

bila prve dni maja. Tolminski bomo posvetili posebno številko in bomo ob tej priliki govorili tudi o njenih pogojih industrializacije. Tudi v sežanskem okraju je industrija šele na pragu razvoja. Industrija kraškega kamna v Vrhovljah in Koprivi, tovarne pletenin, steklene galanterije in gumbov v Sežani, tovarna otroških igrač v Stanjelu ter nekateri večji mizarški obrati (Divaja, Dutovlje) predstavljajo za zdaj osnovo industrije na Krasu, ki ga v glavnem zajema sežanski okraj.

Postojnski okraj je po združitvi z ilirsko-bistriškim pridobil nam že znano tovarno lesovinskih plošč in veliko opekarno v Ilirski Bistrici. Sicer pa se ta okraj naslanja večinoma na lesno industrijo zaradi področne surovinske baze. Veliko podjetje je lesno-industrijsko v Cerknici s svojima obratoma v Marofu in Martinjaku. Prav tako je tudi v samem Postojni. V glavnem izdelujejo embalažo, predelujejo in pripravljajo les za gradnje in celulozo, delajo montažne barake itd. Na Rakeku je tovarna vozov, ki je s svojimi kvalitetskimi izdelki vzbudila veliko pozornost na letošnjem spomladnem vzorčnem sejmu v Zagrebu. Aktivno je tudi mizarstvo podjetje v Starem trgu in v Ložu, zaspala pa je sušilnica sadja in gozdnih sadežev v Šmihelu na Krasu. Omembe vredna sta tudi močna valjnična mlinarstva v Cerknici in Pudožu in še destilacija eteričnih olj v Dolenji vasi pri Cerknici. Največje podjetje pa je vsaka-

Okrajna skupščina v Kopru

28. junija so se zbrali v Kopru na rednem zasedanju poslanci okrajne skupščine. To je prvo zasedanje potem, ko je bil razpuščen Istrski okrajni ljudski odbor in so se njegove funkcije prenesle na okrajna ljudska odbora. Poslanci so že prvi dan zasedanja sprejeli nov proračun in še vrsto drugih ukrepov.

Ko je tovarš Prijon, predsednik novega okrajnega odbora, obrazložil novi družbeni plan, je dejal, da je velika razlika med potjo, ki jo hodi delovni človek v naši coni in coni A. Medtem, ko pri nas sprejemamo globoke socialne mere, ki v bistvu spreminjajo družabne odnose, se pri naših sosedi nadaljuje z vedno bolj besno nacionalno diskriminacijo in z neoviranim izkoriščanjem delovnih ljudi. Pokazal je na položaj delovnega ljudstva v Trstu, ki je edini primer civiliziranega mesta, kjer lokalno prebivalstvo nima nikake oblasti, nobene možnosti in pravice odločanja.

Predlog družbenega plana, ki so ga prej diskutirali delovni kolektivi, predvideva 2 milijardi 151 milijonov dinarjev. Narodni dohodek pa znaša 1 milijardo 971 milijonov dinarjev. Družbeni akumulaciji bo najbolj doprinesla kmetijska proizvodnja, nato industrija in rudarstvo, trgovina, turizem in obrtništvo. Razliko med planom in dohodkom pa bo krila zvezna vlada.

V proračunu koprškega okraja se predvidevajo največji izdatki za kulturno prosvetne potrebe, saj bo potrošeno samo za slovensko in italijanske šole 150 milijonov dinarjev. Približno taka vsota je namenjena tudi za potrebe socialnega skrbstva. Skupščina je na drugi seji sprejela tudi odlok o splošnem popisu splošnih kmetijskih zadrug in okrajne zveze kmetijskih zadrug. Popis bodo izvedli po stanju na dan 30. junija. Delegati so nadalje sprejeli odredbo, ki določa, da morajo vse kmetijske zadruge na področju koprškega okraja izpolniti in poslati v času od 1. do 10. julija okrajnemu uradu za statistiko in evidenco letna statistična poročila za leto 1951.

MLADINSKA BRIGADA TOLMINA IZVRŠILA SVOJO NALOGO

V petek 27. junija se je zbrala na poslovnih večer mladinska delovna brigada »Albina Dujca«, ki je delala štirinajst dni v treh skupinah. Ob navzočnosti predstavnikov oblasti je spregovoril sekretar okrajnega komiteja KPS tovarš Dujca, za njim pa še ravnatelj učiteljskega šolstva Trošt. Komandant brigade tovarš Nanut je podal poročilo o delu. Posebno se je izkazala borjanska četa, ki je presegla normo za 17 odstotkov, medtem ko je četa v Cerknem odstranila 900 kubičnih m. materiala. Več mladincev in mladink je bilo pohvaljenih.

Poleg fizičnega dela je važno tudi kulturno politično delo, ki je izraz prave delovne smeri bodočih vzgojiteljev na vasi.

To brigado, ki je štela približno 80 članov so sestavljali izključno dijaki učiteljskega v Tolminu.

B. R.

TEDEN DNI DOMA

III. redno zasedanje Ljudske skupščine LRS. 30. junija je bilo v Ljubljani III. redno zasedanje Ljudske skupščine LRS, na katerem so poslanci sprejeli zakon o okrajnih, mestnih in občinskih ljudskih odborih in zakon o volitvah in odpuščanju odbornikov. Vsi zakoni, ki jih je sprejela skupščina LRS niso niti delo pravnih krogov niti upravnega aparata, temveč so jih obravnavali na številnih sestankih in v časopisju. Organizacije in posamezniki so dali številne predloge in pobude, ki so jih nato več kot leto temeljito obravnavali. S tem, da jih je Ljudska skupščina sprejela, so pravno urejeni.

Bodočnost barskega pristanišča. Bar v črnogorskem Primorju je kot nalašč ustvarjen za veliko pristanišče. Strokovnjaki menijo, da bo znašal promet v tem pristanišču, ko bo stekla železnica Beograd—Bar, najmanj poltrij milijon ton letno.

Spomenik v vojni padlim Židom. Najboljši kamnoseki Hercegovine bodo v kratkem odlomili velikanski granitni blok, obsegajoč 1000 kubikov. Iz njega bodo izklesali kakih 35 tisoč kg težak kamen, iz katerega bo znani jugoslovanski kipar Ivan Meštrovič, ki živi v Ameriki, izdelal spomenik v drugi svetovni vojni v Evropi padlim Židom. Spomenik bo stal v New Yorku, kamor bodo naš kamen prepeljali najprej na posebnem vagonu potem pa z ladjo. Čez Neretvo bodo zato izgradili nov most.

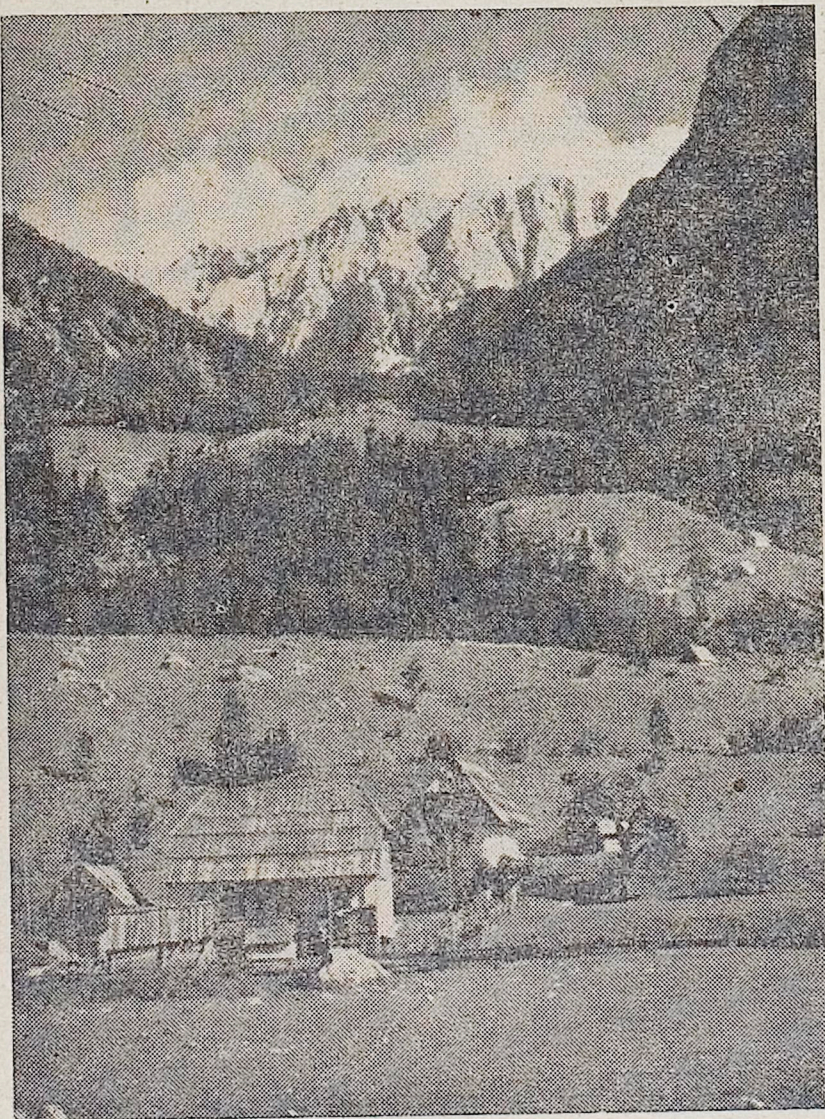
Izvoz zdravilnih želišč iz Makedonije. Makedonija je izvažala zdravilna želišča že pred drugo svetovno vojno. Na leto jih je izvozila povprečno 50 ton. Po vojni pa se je izvoz znatno povečal. Predlanski smo izvozili iz Makedonije 260 ton zdravilnih želišč, večinoma v Argentino.

10.000 dinarjev za 1 kg jadranskih koral. — Zlariški ribiči z otoka Žirja so že 300 let iz

roda v rod čuvali tajnost nahajališča jadranskih koral, ki so iskane po vsem svetu in stanejo po 10.000 dinarjev kg. Tudi bogate nagrade in posredovanje ljudske oblasti, da bi pokazali nahajališča ni nič zalego. Zato se je iskarnja lotilo šibeniško podjetje »Spušvar«. Pred nekaj tedni so potapljači tega podjetja začeli z najmodernejšimi sredstvi brskati po morskem dnu. Mladinec, predsednik delavskega sveta Jozo Miljutin, se je spustil 70 metrov globoko v morje pri otoku Žirje in opazil prvo koralno polje. Ves navdušen je prišel iz dna pol ure pred rokom in prinesel tovarišem nekaj vejic dragocenih koral. Druge dni so iskali tudi drugod in našli pri otokih srednjega Jadrana še 20 ležišč. Do zdaj so prinesli na dan že 20 kg koral, do septembra če bo lepo vreme, jih bodo okoli 1000 kg. S tem bodo zaslužili nad 10 milijonov dinarjev.

Pivo iz 1913. leta v morju. Pri otoku Lošinju se je leta 1913 potopila italijanska ladja Italia. Na njej je bilo 3000 ton tovara. Podjetje Brodospas je začelo dvigati blago iz potopljenega ladje. V njej so potapljači našli tudi več zabojev piva iz sarajevske pivovarne, ki je boljše kot pivo, ki prihaja danes ven iz iste pivovarne.

Jadranska železnica Beograd — Bar. Pred Ljudsko skupščino bodo v kratkem predložili načrt za graditev našega največjega objekta jadranske železnice, ki bo šla iz Beograda skozi Valjevo, Užice, Požego, Titove Učice, Priboj, Prijepolje, Bijelo polje, Kolašin, Titograd, Vir Pazar in Bar. Proga bo dolga 510 km in bo imela okoli 70 postaj, gradili pa jo bodo od pet do šest let. Predori na tej progi bodo dolgi najmanj 80 km, najdaljši med njimi bo celo 7 km. Priprave na terenu so se že začele. Gospodarske in turistične važnosti bo predvsem za Srbijo, Makedonijo, Sandžak, Kosmet in Črno goro.



Motiv iz Trente, najbolj znanega višinskega letovišča Primorske

Spor med rimsko volkuljo in tržaškimi mladiči

Konferenca v Londonu, ki se je končala pred skoraj dvema mesecema, je dala Italiji važna mesta v tržaški upravi. Sklepi konference predvidevajo, da dobi Italija v Trstu ravnateljstvo civilnih in notranjih zadev, ravnateljstvo gospodarstva in mesto svetovalec pri komandantu anglo-ameriške vojaške uprave.

Do 15. junija bi morala italijanska vlada že javiti imena funkcionarjev, ki bi prišli prevzeti te funkcije v Trstu. Toda teh imen še od nikoder ni. Ne samo to. Med tržaškimi iredentističnimi predstavniki in med rimsko vlado je prišlo do vrste nasprotij, ki kažejo, da se bo vprašanje imenovanja še nekaj časa zavlačevalo.

Da so ta nasprotja, katerih razloge je težko ugotoviti, ker jih skušajo zaviti v čim gostejšo meglo, stvarno nastala, govori najprej primer imenovanja svetovalec pri komandi anglo-ameriške vojaške uprave. Pred osmimi dnevi so italijanski listi objavili ANSA vest, da je italijanska vlada sklenila imenovati za svetovalec v Trstu italijanskega konzula v New Yorku Mazia, ki je doma iz Rima. Od tržaških pa je objavil to vest samo list »Ultimo Notizie«. Ostali listi te vesti niso smeli objaviti po nalogu tržaškega iredentističnega vodstva.

To pomeni, da se tržaško iredentistično vodstvo s tem imenovanjem ne strinja. To vodstvo je celo poklicalo na odgovornost direktorja lista »Ultimo Notizie«, ker je dal objaviti to vest, ne da bi se prej posvetoval z vodstvom.

Drugi primer spora je še bolj zanimiv. Gre namreč za to. De Gasperi je v sporazumu z italijanskim notriministrom predlagal po neuspehu z Maziom za svetovalec v Trstu bivšega italijanskega admirala De Courtena, ki je doma iz Neaplja. Tržaško iredentistično vodstvo pa je dalo vedeti, da predlaga tržaškega magnata Fortija. De Courten je star monarhist, bil je minister v raznih italijanskih vladah, enkrat pa je bil minister tudi v De Gasperijevi vladi. Ker je v dobrih odnosih z vrsto rimskih ministrov, so ga predlagali za Trst. Forti pa spada v skupino desetih tržaških magnatov, ki imajo v rokah tržaško industrijo, pristanišče, ladjeve, trgovino in gospodarstvo sploh. Zastopa kot tak interese tržaških kapitalistov. V Trstu ima tudi precej vpliva.

Vendar so začeli ta spor reševati, in sicer s tem, da so sklenili postaviti De Courtena za predsednika Lloydja (kjer je bil Forti), Fortiju pa so obljubili, da mu bodo zaupali neko drugo važno mesto.

Toda spor še vedno traja. Do nesoglasja med tržaškimi iredentisti in rimsko vlado je prišlo na primer tudi pri vprašanju imenovanja ravnatelja za civilne in notranje zadeve. Italijanska vlada je že predlagala 4 osebe, toda iredentistično vodstvo se z nobeno od teh ne strinja.

Zaradi teh nesoglasij so se sestali 1. julija v Vidmu podpredsednik ita-

ljanske vlade Andreotti in poborniki tržaškega iredentizma Palutan, Bartoli in Romano. Dejstvo je, da so imeli razgovor, ki je trajal tri ure, kar je dokaz, da se spor le ne da tako hitro rešiti in da je vprašanje, če so ga sploh rešili.

Glavna ugotovitev je pri vsem tem, da se tržaški iredentisti držijo stališča, da je bolje imenovati za funkcionarja Tržačana, ki se spozna s problemi, ki bi se znal boriti predvsem proti independentizmu in ki bi ne naletel na proteste prebivalcev, ki si ne žele »južnjakova«. V Rimu pa trdijo, da je vprašanje širšega pomena, da morajo biti v Trstu avtoritativne osebe, ki naj vplivajo pri anglo-ameriških funkcionarjih in da je to tembolj važno zaradi nevarnosti, ki so se pojavile po zadnjih jugoslovanskih diplomatskih korakih.

Skratka, gre za ugotovitev, da pri iredentistih v nekaterih vprašanjih ni složenih namenov, tudi če i tržaški i rimski voditelji trdijo, da jim gre za čim učinkovitejšo uresničitev iredentističnih načel.

Z druge strani je zanimivo, s kakšno legitimacijo se Italija predstavlja, ko se pripravlja prevzeti ta mesta in tržaški upravi. To legitimacijo označuje predvsem nizerno stanje italijanskega gospodarstva. Znano je, da se je število nezaposlenih pove-

čalo od februarja do 15. junija tega leta za 240.000, tako da jih je skupaj že nad 2 milijona in 400.000. Nekele važne tovarne, kakor na primer Marelli, Breda in druge so v zadnjih mesecih odpustile nad 15 % delavstva. V sami goriški pokrajini je bilo odpuščenih od februarja do konca maja 22 % delavcev. Italijanske tovarne so brez naročil. Tu pa tam jim pomaga le ameriška pomoč.

To stanje je zagotovilo »plodnega« bodočega življenja tržaškega centra

KLEROFASISTI GROZIJO DIJAKOM V SLOVENSKI BENEČIJI

V Slovenski Benečiji se dogajajo stvari, ki dosegajo višek klerofašistične gonje proti Demokratični fronti Slovencev in slovenski šoli v Gorici. Te dni so se vrnili dijaki slovenske šole v Gorici nekaterih vasi Slovenske Benečije med temi Brda, Sedlišča in Tera. Ob prihodu dijakov so takoj prihiteli k njim demokrastjani iz vprašanj, če imajo še namen hoditi v to šolo. Po njihovem je šola v Gorici nezdrava, ker jo vodijo sovražniki Boga in latinske civilizacije.

Nekaterim izmed naših dijakov je eden od lepe družbe pravovernih demokrastjanov imel pogum izreči tele besede:



Odmev Gruberjevega obiska pri »lju biteljnih miru« je bil približno tak!

»Kakor hitro se bo zdelo barbarški Titovi vladi potrebno, vas bodo odtegnili iz slovenske šole v Gorici in vas internirali v Jugoslavijo.«

Nadalje pravijo demokrastjani, da v slovenski šoli v Gorici učijo marksizem in leninizem in da skušajo z vsemi sredstvi vzgojiti mlade dijakke tako, da bodo postali v bodočnosti lutke na razpolago Beogradu.

Ni pa to vse, kar imajo ti gospodje za iztresti na račun Jugoslavije in slovenskih šol. Se naprej gredo v svojem sovraštvu in to tudi tisti, ki nosijo posvečene duhovske obleke. Tako je neki duhovnik grozil družinam dijakov, da jih bodo izobčili iz cerkve, če takoj ne odpokličejo svojih otrok iz slovenskih šol v Gorici.

Namen tega je več kot prozoren. Z lažmi in ustrahovanjem hočejo vplivati na naše ljudi in hkrati prepričati italijansko javno mnenje, da bodo, kot je objavil neki list v Rimu... »naši dijaki slovenske šole v Gorici, vojaki na razpolago Titovi imperialistični politiki.«

Zelo zelo se motijo če mislijo, da bodo s takimi in podobnimi lažmi in grožnjami vplivali na naše ljudstvo. To se ne bo več pustilo podvreči, ker je že med osvobodilno borbo pokazalo, da se ne boji nič kanonov in koncentracijskih taborišč. Dijaki teh vasi so odgovorili na to pojačeno fašistično gonjo, da so take vesti zlagane in da bodo še nadalje obiskovali šolo, kjer učijo naš materin jezik, to je tisti jezik, ki ga tudi domači klerofašisti govorijo doma in bi bilo v njihovem interesu, da bi se ga popolnoma naučili.

Iz Washingtona javljajo, da je ameriški senat odobril pogodbene dogovore, ki urejajo ustanovitev zvezne republike Nemčije kot suverene države. Za tem je senat odobril tudi razširjenje obrambnih jamstev evropski obrambni skupnosti, v katero bo prišeta tudi Nemčija.

Proces proti kominformističnim vohunom

Prejšnji četrtek se je pred okrožnim ljudskim sodiščem v Bujah začela sodna razprava proti skupini 7 kominformističnih vohunov. Obtožnica očita kominformistom, da so prenašali zaupne podatke gospodarstva in političnega značaja na sedež kominformistične centrale v Trst. Nadalje navaja obtožnica, da so agitali in izvajali sovražno propagando proti ljudski oblasti.

Na zatožni klopi je bilo vseh sedem obtožencev, in sicer:

57-letni Anton Jugovac iz Buj, že obsojen na 30 let ječe od tržaškega porotnega sodišča zaradi kriminalnih dejanj, 50-letni Gaetano Pegoraro, doma iz Benetk, 64-letni Giuseppe Davanzo iz Pirana, 32-letni Anton Rak iz Dubrove, 38-letni Giuseppe Solieri iz Trsta, stanujoč v Umagu, 44-letni Aldo Galuzzi iz Modene, stanujoč v Umagu, in 28-letna Anita Šalič iz Momjana.

Anton Jugovac, ki je bil glavni obtoženec, je takoj po prihodu v jugoslovansko cono STO v novembru 1949 navezal stike z obtoženim Pegorarom in drugimi. On kot vsi drugi so bili sovražno razpoloženi proti ljudski oblasti in so takoj začeli širiti sovražno propagando. Tako je delal nekaj mesecev in v maju 1950 odšel v Trst v sporazumu s soobtoženim Pegorarom. Tam naj bi dobil direktive za nadaljnje delovanje. Upal je, da ga bo sprejel sam Vidali. To se ni zgodilo, ker je bil Vidali zaseden, sprejel pa ga je eden vodilnih funkcionarjev Teodoro Balbi. V razgovoru mu je Balbi dal navodila, Jugovac pa se je obvezal, da bo skupno s Pegorarom organiziral obveščevalno, propagandno in agitacijsko službo.

Jugovac sam ali pa soobtoženi Davanzo sta zbrane podatke prenašala v Trst. Tako sta poslala podatke o tovarni »Arrigione« v Izoli, podatke ladjedelnice iz Pirana in »Uljanika« iz Pulja. Jugovac in Pegoraro sta od leta 1950 do 1952 vršila in organizirala v okrajih Buje in Koper sovražno propagando z namenom, da bi s silo zrušili ljudsko oblast. Pridobivala sta za to delo še druge elemente.

Javni tožilec je tudi za ostale obtožence navedel podobna kazniva dejanja. Tako je obtoženi Rak širil sovražno propagando med bujskimi gasilci, obtoženi Solieri je deloval v

NA KRATKO

Te dni se je končalo v Galacu šesto redno zasedanje donavske komisije. Kominformistična večina je odklonila jugoslovanski predlog za revizijo poslovnika in statuta. S tem so SZ in satelitske države, ki niso mogle dokončno odbiti upravičenega jugoslovanskega predloga, omogočile, da se razprava o jugoslovanskem predlogu odloži za nedoločen čas in da se revizija poslovnika ne izvrši pred prihodnjim zasedanjem, na katerem bodo volitve predsednika, podpredsednika in tajnika donavske komisije. S tem manevrom je sovjetski večini uspelo, da bodo volitve po dosedanjem poslovniku, kar bo omogočilo dominacijo za nadaljnja tri leta.

—o—

V britanskem parlamentu je bila te dni diskusija o vladni zunanji politiki v zvezi z dogodki na Koreji. Zaradi razdeljenosti opozicije pa je debata bila bolj mirna, kakor se je prvotno pričakovalo.

—o—

Varnostni svet se je sestal v torek pod predsedstvom angleškega delegata Jebba. Na začasnem dnevnem redu sta bili dve vprašanji: sprejem novih članov v OZN (na predlog SZ) in preiskava v zvezi z domnevno bakteriološko vojno (na zahtevo ZDA).

—o—

Včeraj so se sestali trije zahodni visoki komisarji z Adenauerjem, da so razpravljali o besedilu odgovora treh zapadnih velesil na sovjetsko noto o Ntčiji. Zvezna vlada pripravlja načrt zakona o ustanovitvi nemških oboroženih sil in o uvedbi obvezne vojaške službe.

—o—

Angleški zunanji minister Anthony Eden je zbolel za zlatenico in bo ostal na bolezenskem dopustu približno mesec dni.

Egiptska vladna kriza

Svetovno javnost je znova presemetila vest o novi egiptski vladni krizi. Po težkih januarskih neredih v Kairu je to spet dogodek, ki po svoje pojasnjuje zapleteni položaj v Egiptu.

Do takega položaja je prišlo zaradi številnih notranjih nasprotij glede egiptiske notranje in predvsem zunanje politike.

Po zadnjih vesteh je Husein Sirry paši sicer uspelo sestaviti novo vlado. Toda Sirry paša je že izjavil, da vidi rešitev egiptiske notranje krize samo v »spoštovanju ustave« s tem, da se obnovi normalno parlamentarno življenje. »Zato namerala čim prej sklicati razpuščen parlament, oziroma v najkrajšem času razpisati splošne volitve. Pri teh pa veljajo vafdisti na splošno za verjetne zmagovalce, kajti njihova popularnost je zgrajena na boju proti angleškemu vmešavanju v egiptiske zadeve.

To pa je glavni vzrok za napačnost v Egiptu.

Vafdistični voditelj, bivši ministrski predsednik Nahas paša, ni nikoli prikrival, da bo vsakokrat, ko bo prišel na krmilo države, vztrajal na umiku britanskih čet iz Egipta, ter na vzpostavitvi popolne neodvisnosti in suverenosti Egipta. Trajno bivanje tujih čet v neki de-

želi, pa naj bodo tudi zavezniške čete, ni bilo nikoli in nikjer v zadovoljstvo prebivalcev tiste dežele. Zato priznavajo celo Angleži, da egiptsko ljudstvo krepko podpira protibritanske zahteve in s tem vafdistično stranjo. Britanski državniiki se seveda zavedajo, da bi izgubili strateški položaj na Srednjem Vzhodu, če bi zapustili področje Sueza. Zato spretno izrabljajo sedanj mednarodni položaj za zavračanje egiptskih zahtev. Toda tisto, kar ponuja Velika Britanija Egiptu za ureditev spora — namreč zvezo za skupno obrambo Bližnjega Vzhoda — je v glavnem omejeno na samo formalno spremembo sedanjega stanja, med tem ko bi v resnici angleške pozicije ostale skoraj nespremenjene. Da so Angleži pri pogajanjih popustljivi samo formalno, ko so v resnici zelo trdovratni, kaže še jasnejše odločno britansko stališče glede egiptске zahteve po enotnosti Sudana in Egipta pod krono kralja Faruka. Pri zavračanju te egiptске zahteve izrablja Velika Britanija zahtevo nekaterih slojev sudanskega prebivalstva, ki zahtevajo zase pravico za odločanje o usodi Sudana.

V takem položaju je sestavil torej novo vlado Sirry paša in sve-

lovni tisk že odkrito piše, da bo njegova vlada samo prehodna, do prevzema oblasti s strani vafdistov. Do takrat pa bo Sirry paša po mnenju egiptskih političnih krogov obnovil pogajanja z Zapadom, kajti nobenega dvoma ni, da bi egiptске zahteve naletele pri Veliki Britaniji in Združenih državah Amerike na ugodnejši odmev, če bi jih postavljala vlada, ki lahko računa na podporo vafdistov. Pozneje pa je seveda vprašanje, če bodo vafdisti pripravljeni plačati velikansko ceno, namreč vstop v obrambni sistem za Bližnji Vzhod, da bi dosegli nekaj ubogih koncesij, ki jim jih je Velika Britanija pripravljena dovoliti. Doslej nista niti večina vafdistične stranke niti egiptsko javno mnenje odobravalata takega mešetarnjenja.

Položaj v Egiptu se trenutno torej razvija spet v dobro Angležem nasprotujočih vafdistov. Toda kdor zasleduje vso novejšo zgodovino Egipta in pozna britanske prijeme v zunanji politiki, utegne verjeti v izrek, ki je v arabskih državah postal tako popularen, da ga pripisujejo legendarnemu ljudskemu modrcu Nasredinu, namreč: »Naj se kateri koli paša prepira s katerimkoli drugim pašo, nazadnje zmagata spet Tommy-paša.«

xxx

Tako je znova padel zastor ljudskega sodišča, ko je na odru razkrinkalo podlo vohunsko delovanje nekaterih elementov, ki so bili povezani s centralo v Trstu, ki ima sedež v Domu pristaniških delavcev. Sovražno delovanje takih elementov, ki bi po navodilih centrale iz Trsta radi ustvarili nezadovoljstvo in neprijateljsko razpoloženje, bo ljudsko sodišče vedno tako obsodilo. Ves strup sovražstva, ki ga poizkušajo vbrizgati v zdravo in močno drevo ljudske oblasti, se vedno obrne proti tistim, ki ga hočejo vbrizgati. Pridobitve, ki jih ljudstvo jugoslovanske cone STO utrjuje s poštenim delom, so tako dragocene, da jih tako in podobno delovanje ne more najmanj odkriti. Je pa prav, da so ljudje o vseh takih poizkusih rušenja obveščeni, da ob njih laže zastrujejo svojo budnost in pomagajo pri razkrinkavanju takih škdljivcev razvoja.

Na prvi seji novoizvoljenega tržaškega občinskega sveta je svetovalec Slovansko - italijanske ljudske fronte dr. Jože Dekleva odločno postavil zahtevo po uporabi slovenščine na sejah občinskega sveta. Dr. Dekleva je začel svoj govor v slovenščini. Ko so iredentistični fašisti slišali slovensko besedo, so se kot obsedeni divjaki zagnali proti njemu in ga začeli zmerjati. Nastal je tak trušč, da je dr. Dekleva moral nadaljevati v italijanski, če je hotel, da ga bodo vsaj delno poslušali. Med razgrajanjem se ni razlikoval noben od iredentistov in fašistov. Vsi so bili enaki. Demokristjani, republikanci, socialdemokrati, fašisti MSI, monarhisti in seveda tudi kominformisti. Padale so znane fašistične psovke proti Slovincem, ki, kakor je dejal neki demokristjan nimajo pravice, da govorijo na občinskih sejah v svojem jeziku zato, ker so »manj kulturni od Italijanov«. Kaj smatrajo demokristjani za kulturo, nam ni znano. Morda zverinsko razgrajanje, psovke in nasilno prepoved slovenščine. V svojem govoru jim je dr. Dekleva povedal, da so vsi njihovi nastopi proti Slovincem izraz fašistične vzgoje večjega dela italijanskih svetovalec, ki se sicer skrivajo pod firmo raznih »demokratskih političnih strank, v bistvu pa se ne razlikujejo od fašistov, ki se danes pravijo, da so fašisti. Isti »kulturni sprejem« so doživeli svetovalec Slovenske demokratske zveze dr. Josip Agneletto in svetovalec Fronte za neodvisnost, ki so obsodili fašistično nastojenost takojmenovanih »italijanskih« strank. Kominformisti pa so z raznimi hlaavskimi nastopi skušali prevzeti nekaki monopol obrambe

slovenščine na občinskem svetu s tem, da so predlagali, naj bi občinski svet posreževal, da bi bil kivični zakon, ki prepoveduje slovenščino na sejah občinskega sveta, preklican. To je bil očiten manever kominformističnega vodstva, da bi vso borbo za pravice Slovincem spravili na neke zahteve, ki ostanejo samo zahteve in nič drugega, namesto, da bi odločno podprli oba svetovaleca, ko sta začela govoriti v slovenščini.

Za župana je bil ponovno izvoljen dosedanj demokristjanski župan Bartoli.

ISTRSKI ESULI IN NOVI ITALIJANSKI NASELJENCI DOBIVAJO V TRSTU ŠKODNO VEČJO PODPORO NA ŠKODO TRŽAŠKEGA PREBIVALSTVA

V zadnjem času so istrski in dalmatinski begunci odprli v Trstu 10 novih obratov obrti male industrije in trgovine. Od italijanske vlade so prejeli denarno pomoč v znesku 19 milijonov 300 tisoč lir. V Carboli, v tržaškem slovenskem predmestju gradijo za istrske in dalmatinske begunce nov stanovanjski blok.

Zavod za gradnjo ljudskih stanovanj, ki dobiva denarna sredstva za gradnjo stanovanj iz splošnega tržaškega proračuna, je v poslednjih mesecih zgradil 262 novih stanovanj. Ta stanovanja bi morala biti nakazana tržaškim brezdomcem, ki čakajo že leta in leta na stanovanje. Zvečelo pa se je, da je vodstvo tega zavoda, ki je v rokah italijanskih šovinistov, skoro vsa stanovanja dodelilo italijanskim družinam, ki so prišle v poslednjem času iz Italije.

V zadnjih povojnih letih se je v Trstu ustanovilo samo istrski beguncem okrog 20.000. Ti ljudje pa v resnici niso nobeni begunci, ampak so po večini ljudje, ki jih je fašistični režim naseljeval v Istri, da so raznarodovali domače prebivalstvo. Ti fašistični raznarodovalci uživajo danes od italijanske vlade in celo od Zvezniške vojske uprave vso podporo in so v zadnjih letih zasidli na tisoče delovnih mest in stanovanj, ki bi morale biti nakazane Tržčanom.

—o—

Pretekli petek ob 18. uri je gen. Winterton uradno otvoril četrti Tržaški mednarodni velesejem, ki bo trajal do prihodnjega 13. julija. Na velesejmu uradno sodelujejo 10 držav, med njimi tudi Jugoslavija. Italija in 8 drugih držav so zastopane po zasebnih podjetjih. Poleg inozemskih razstavljalcev, so zelo obširno zastopana tržaška proizvodna in trgovinska podjetja.

Tudi otvoritev velesejma so italijanski šovinisti izkoristili v svoje politične namene. Italijanski minister za trgovino in industrijo Campilli, ki mu je ZVU dovolila, da sprejme na otvoritveni svečanosti, je poveljeval »pomoč Italije Trstu« in podobno ter obljubil Trstu nove ladje, ki pa so šle dosedaj vse v italijanska pristanišča. Pri govorcah ni manjkala slavni župan Bartoli, ki ob vsaki priliki potочи potok solza za »madrepatrijo«. Kar je prisotne najbolj presenetilo, je bil govor gen. Wintertona, poveljnika britanske ameriški čet na področju A Tržaškega ozemlja. Posebno je pohvalil londonske sklepe, ki bodo dovolili vmešavanje Rima v vse tržaške organe civilne oblasti. Tudi v tiste, ki so bili dosedaj v rokah anglo-ameriških častnikov.

Od Triglava

IZ VIPAVSKE

NOVA TABORNIŠKA DRUŽINA V AJDOVŠČINI

Kmalu potem, ko se je v Sloveniji pojavila prva taborniška organizacija, so tudi v Ajdovščini začeli do novega gibanja velike simpatije. Vprašanje je bilo: Kako začeti?

Marca meseca je tovariš Hoen Rudi iz Postojne v okviru Ljudske univerze predaval v kinodvorani o taborništvu. Predavanje je spremljal film. Po predavanju so se zbrali nekateri simpatizerji in sklenili ustanoviti taborniško organizacijo.

Ni pa ostalo samo pri tem. Ravnateljstvo gimnazije v Ajdovščini je močno zainteresirano, da se gibanje ne le samo obdži, ampak da se se razširi in zajame čimveč mladih ljudi. Vodstvo taborniške enote je poverjeno tovarišu Anatolu Krasovskemu. Ker nobena organizacija ne more delati brez denarnih sredstev, je novli taborniški enoti po svoji lastni uvidevnosti krajevni sindikalni svet daroval 15.000 din. Šest članov nove primorske taborniške organizacije se bo udeležilo taborjenja roda Krasških viharikov pri Ribnem. Verjetno pa bodo v avgustu organizirali še svoje taborjenje v Tolminskem kotu. Vsaj v načrtu imajo to taborjenje.

Vsekakor je treba pozdraviti pobudo prosvetnih delavcev v Ajdovščini, da so pripomogli k ustanovitvi taborniške organizacije. Danes, ko naša politika stremi za tem, da se naš mladi rod vzgaja v trezne, telesno in moralno krepko razvite državljane, danes, ko se ustanovljajo društva kot je »Pantizana« in treznostno društvo, bo taborništvo s svojim širokim programom odigralo veliko vlogo pri vzgoji mladine. Peško

POSTOJNSKEGA

CERKNICA

Prejšnjo nedeljo smo imeli v Cerknici pomembno kulturno prireditev. Pevska zbor nižje gimnazije in osnovne šole sta priredila svoj prvi javni koncert pod vodstvom učitelja petja tov. Znidaršiča Viktorja. Mnogo truda in časa je vlečilo, da je usposobil mladino za javni nastop, saj je imel poleg obveznih učnih ur petja še 71 pevskih vaj. Lepo so nam zapeli dvoglasno in celo troglasno. Presenetil nas je oktet, sestavljen iz najboljših pevcev gimnazije. Uspeh je bil presenetljiv, le škoda, da ni bila udeležba taka, kot je bilo pričakovati.

15. junij pa je bil v Cerknici dan razstav. Kuharske dobrote so razstavile udeleženske kuharskega tečaja. Mnogo so se naučile, lepo razstavile in pripravile Cerkničanom marsikak dober grizljaj, saj je bilo vse kaj hitro razprodano.

V šoli pa sta bili kar dve razstavi. Dijaki nižje gimnazije so razstavili svoje risarske in pismene izdelke. Občudovali smo risbe mladih talentov. Prav vse pa so se odlikovale po čisto. V tem šolskem letu so dijaki pod vodstvom strok. učitelja Zajca Janeza mnogo pridobili.

Druugo razstavo na šoli pa so odprli učenci v gospodarstvu. Svoje izdelke so pripravili učenci kovinske, lesne, oblačilne in obutvene stroke. Učenci so z največjo odgovornostjo pripravili svoje izdelke. Zavedali so se, da jih bo javnost ocenjevala. Sodelovali so učenci vseh treh razredov. Pokazali so strokovno usposobljenost in zmogljivost. Posebno pozornost so vzbudili mizarji LIPA in krajevnega podjetja »Remont« Cerknica s svojim kompletnim prav dobro izdelanim kuhinjskim pohištvom, pa tudi ostali mizarji in kolarji niso zaostajali.

Odlično so izdelali svoje izdelke kovinarji, pa tudi učenci oblačilne in obutvene stroke. Da so bili ti zares dobro izdelani, je dokaz, da so bili čevlji še isti dan prodani.

Učiteljstvo nižje gimnazije in osnovne šole brez izjemne polaga ves svoj trud na pravilno vzgojo mladine, se udeležuje na vseh področjih, predava pri LU, roditeljskih sestankih, pri AFZ, sodeluje s šolsko mladino pri vseh proslavah in ima pri teh največkrat vodilno vlogo. Učiteljstvo se prav dobro zaveda, kaj od njega pričakuje socialistična domovina in ljudstvo. Dobro vedo vsi, da ni dovolj za ljudskega učitelja, da stori le to, kar velela stane, dela pa vsak, kar more, ker to je storiti dolžan. Tovariš Znidaršič Viktor je zbiral tudi mladino za mladinski pevski zbor. V začetku je bilo precej navdušenja, toda zbor je kmalu prenehal, a to prav gotovo ne, po krivdi pevovodje.

To naj bo tudi odgovor na članek, ki je izšel v Novi Gorici št. 45 dne 16. II. 1951. Svetovali bi piscu, naj si drugič dobro ogleda vse delo, da bo pri poročilih bolj objektivni. Vprašamo ga tudi, če si je ogledal naši razstavi in če je prisostvoval pevskemu koncertu! R.

Uspešno delo ZB

Organizacije Zveze borev v postojnskem okraju so se lani zelo trudile in razširile. Če je bilo v preteklih letih pri sprejemanju novih članov, takih, ki so imeli vse pogoje za sprejem, dokaj ozko stališče, je bilo to lani popravljeno. Vendar pa so zanimive ugotovitve o številu članov ZB v vsem okraju. V začetku leta 1951 je bilo evidentiranih 7.460 članov ZB. Po temeljnem pregledu pa so ugotovili, da ta številka ni povsem pravilna. Izkazalo se je namreč, da je članov mnogo manj, kakor

IZOLANSKE ŽENE NA OBISKU V OTROSKIH JASLIH

V Tednu matere in otroka smo zastopnice AFZ iz Izole obiskale mestne otroške jase, iz katerih smo odnesle prav lepe vtise.

Jaslice so v bližini morja, sredi lepega parka. Tovarišica upravnice Rima Menis nas je ljubeznivo sprejela in peljala k svojim varovančkom.

»Ne morem pozabiti vtisa ob pogledu na malčke. Kot ptčki v gnezdu so se mi zdela« je dejala nekatera tovarišica. Radovedno so si ogledovali »tete« in stegovali proti njim ročice. Posebno so se razživel, ko so dobili darila, predvsem pa slaščice in igrače, ki smo jih prinesle Veselje in zahvala sta se izražali v njihovih razigranih obrazih in svetlih očeh.

Ogledovale smo si prostore, kjer je bilo vse čisto, svetlo in zračno. Okoli stavbe je lep vrt, ki je primerno urejen in v katerem prebijejo otroci večji del časa. Ko bo urejen še zadnji del, bodo imeli še več prostora za svoje igre. Tudi vzgojiteljice in ostalo osebje, ki nadomešča otrokom matere, je veselo z otroki. Letos jih je v vrtcu še več kot lani in so večinoma sirote, ki pa zanje skrbi ljudska oblast, da ne ostanejo pozabljeni in predani cesti, ampak da postanejo vredni člani človeške družbe.

Delegacija izolankih žen.

Koper

Poleg drugih prireditev ob koncu šolskega leta j bilo v koprskem okraju več zanimivih pionirskih srečanj. Največ jih je bilo v Kopru. V četrtlet dopoldne je bila kolesarska dirka pionirjev, ki je privabila precejšnjo število gledalcev. Prevozili so dva kroga okrog Kopra in je zmagal pionir Nonbedo, drugi pa je bil Bussani Luciano. Po kolesarskih dirkah so bile na tgu Brolo dirke v kolesčkanju, na katerih je zmagala Poljak Anmunda, med pionirji pa Parovel. Zlasti veliko zanimanje pa je bilo za tekme s sekirami. Takšnih tekmovanj pri nas še nismo imeli. Po precej naporni in deloma razburljivi dirki je zmagal Stupizza Eliano, drugi je bil Avber Anton.

V petek popoldne je bil v pionirskem domu turnir ping ponga. Zmagal je pionir Stefe Mario. V soboto so bile plavalne in strelske tekme. Plavalo je 35 pionirjev, strelskih tekem pa se je udeležilo nad 50 najmlajših. Popoldne je bila še nogometna tekma, a zvečer so v pionirskem domu dobili nagrade. TB

IZ SLOVENSKE ISTRE

IZOLA

V Izoli je začela obratovati strokovna mehanična delavnica za popravila vseh vrst tehnic in uteži, ki je prva te vrste v naši coni.

Piran

28. junija je bila v Piranu zaključna konferenca vseh učiteljev slovenskih in italijanskih osnovnih šol in osemletnik koprškega okraja. Ob tej priložnosti je Svet za prosveto okrajnega ljudskega odbora nagradil za uspešno delo več učiteljev.

V letošnjem šolskem letu je obiskovalo 35 slovenskih osnovnih šol 1.750 učencev. Lep napredek so v primeru z lanskim letom pokazale osnovne šole v Sv. Patru, Krkavčah, Borštu, Pomjanu ter prvi in drugi razred v Smarjah. Tudi obisk je bil letos po vseh šolah večji, saj je število zamujenih šolskih dni za približno 8000 nižje kot lani.

Italijanske osnovne šole, ki jih je v koprskem okraju 12, pa je obiskovalo letos 1389 učencev. Od teh je končalo s pozitivno oceno 76,5%, z negativno pa 23,03%. Od italijanskih osnovnih šol je bila letos najboljša koprška, ki ima nad 88% pozitivnih ocen.

SLEDITE DELOVNEMU KOLEKTIVU AMPELEA

Kakor vedno, kadar je treba kje pomagati, tudi tokrat ni hotel delovni kolektiv iz tovarne Ampelea iz Izole izostati. Ključ krajevnega odbora Zveze borev NOB Pirnice pri Medvedah — rojstni kraj našega slavnega heroja Franca Rozmna-

na-Staneta, naj kolektiv prispeva po svojih močeh za zgraditev spomenika temu junaškemu borcu in drugim padlim dobičnega kraja, se je sleherni delavec odzval takoj in prispeval po svojih močeh. Skupno je tako zbral kolektiv 7.134 dinarjev.

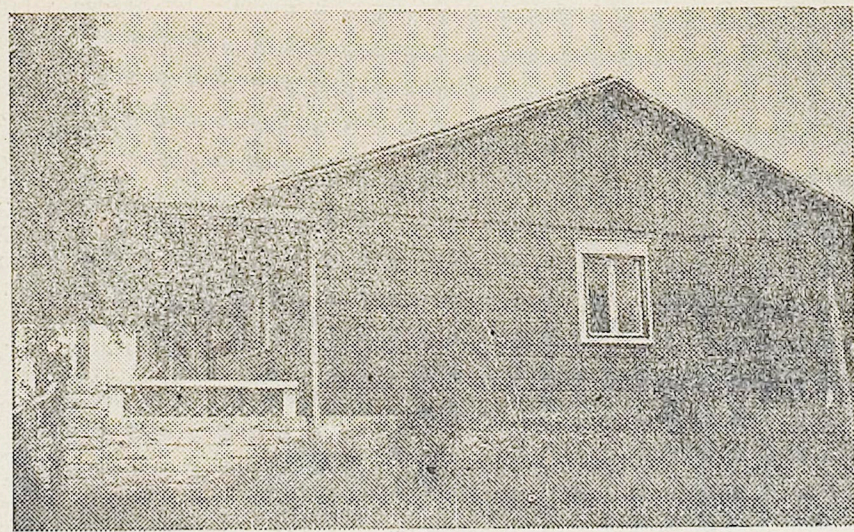
Temu klicu bi se morali odzvati še ostali kolektivi v našem okraju in slediti kolektivu ex Ampelea, da tako pokažemo naklonjenost tistim, ki so padli za našo svobodo. G. B.

Šmarska godba na pikala

Pred dvema mesecema smo dobili štirideset novih instrumentov. Mladinci so jih zelo vesel in so že začeli obiskovati pouk glasbene teorije, vendar znanje not in drugih glasbenih znakov še ni vse, je samo osnova za nadaljnje učenje. Čeprav je to šele začetek, vendar iz njega lahko beležimo dobro voljo bodočih godbenikov. Šmarčani smo lahko ponosni nanje, kajti tako številčne godbe ne najdemo zlapa. Vreden priznanja je tovariš učitelj Svava Ernest, ki se zelo trudi s poukom mladine. M. Kocijan

Pionirji na obisku v nekaterih podjetjih

23. junija so obiskali koprski učenci slovenskega in italijanskega IV. razreda podjetji BOR in VINO. Po ogledu žage in kleti so bili primerno obdarovani in pogosteni. Za slovo jih je vzpodbudil tovariš Stum in jim rekel, naj se učijo in spoštujejo ljudsko oblast in ljubijo domovino.



V TAKIH PROSTORIH PREZIVLJAJO POCITNICE GRADISOVCI V SVOJEM LEOVISCU PRI VALDOLTRI

OSAPSKA JAMA V ISTRI



Morda malokdo ve, da je nekaj sto metrov nad Ospom jama, ki se širi pod Kras. Iz nje teče hudournik, ki je posebno besen, kadar dežuje kje na Krasu. Nastala je tako, da so se kraska tla udrila nekdanj v preteklosti. Malo je znana, ker je neraziskana, vendar pravijo domačini, da je dolga nekaj kilometrov. Nekateri tržaški raziskovalci so si upali precej daleč v notranost, kjer jih je pa ustavil visok slap. Nekdo od njih se je ob neki priliki celo ponesrečil, ker je voda narasla. Domačini si ne upajo več kot toliko globoko v njo. Grede le nekaj sto metrov, nato pa se vrnejo, ker so po tleh raztresene kotanje vode, ki so v resnici zelo globoke in nevarne, vendar bi bilo prav, če bi društvo za raziskovanje jam pokukalo tudi v osapsko jamo, ki je precej bogata na jamskih zanimivostih. Tržčani jo tudi sedaj radi obiskujejo, toda si ne upajo brez vodiča in potrebnih pripomočkov v globino.

KMETOM, KI JIH JE PRIZADELA TOCA, BODO ZMANJSALI DAVKE

Občinski ljudski odbori Marezige, Dekani, Koper okolica in Koper mesto so postavili posebno komisijo z nalogo, da pregledajo in ocenijo škodo, ki jo je povzročila toča v vinogradih in njivah 15. in 23. junija. Zlasti so bili prizadeti kraji Benini, Koppel, Centur, Marezige in Vešče. Po podatkih, ki jih bodo zbrali komisije, bodo pristojni finančni organi primerno znižali prizadetim kmetom in zadrugam davke.

so pokazale snuhe številke. Končni podatki so pokazali, da je v vsem okraju le 5671 članov. Vendar pa je razlika 2099 članov delno opravičila, toda ne kot pade članov, temveč kot njihov odhod. Predvsem velja to za številne člane, ki so bili službeno premeščeni (Obl. OLO, železniška direkcija, vojaški garnizoni, ljudje iz vasi itd.). Kljub vsemu pa še vedno ni ugotovljeno nihanje za okoli 400 članov. Delna krivda leži seveda na posameznih osnovnih organizacijah, ki odhajanja članov niso zabeležili. Lani je bilo na novo vključenih 310 članov, vendar je to še premalo.

V prvi polovici lanskega leta niso vsi člani okrajnega odbora pokazali za delo največjega zanimanja. Kasneje se je to izboljšalo in se je njihovo delo izražalo že tudi po osnovnih organizacijah. Zlasti veliko aktivnost so pokazali meseca junija in julija, pred prazniki 22. julija. V vsem okraju je bilo tedaj 6 večjih prireditev, katerim je prisostvovalo okrog 6500 ljudi. Pomembno prireditev oziroma praznovalno prireditev v Novi vasi s partizanskim taborjenjem.

Tudi šestmesečnemu tekmovanju so posvetile organizacije posebno pozornost. Ustanovili so 10 krajevnih tekmovalnih štabov, ki so vodili tudi tekmovanje izvenarmadne vzgoje. Partizanski pohod je spremljalo 5500 ljudi. Pred 22. decembrom lani je bilo 35 proslav, na dan JLA pa 25. Skupaj je prisostvovalo tem praznikom okoli 10.000 ljudi. V tem tekmovanju se je okrepila tudi organizacija PAZ, ki šteje sedaj okoli 1000 ljudi.

Pomembno delo so opravile organizacije ZB pri reševanju predlogov za odlikovanja. Sestavili so 2100 predlogov. Pri tem delu je sodelovalo samo pri okrajnem odboru ZB 25 članov, pri krajevnih organizacijah pa 195 ljudi.

V vsem postojnskem okraju je sedaj 13 spominskih plošč in 2 spomenika. Še v večjih krajih bodo letos postavili spominske plošče in spomenike. Ob otvoritvah spominskih plošč je bilo 9 taborjenj. Ko so odkrili spominsko ploščo v Leskovi dolini, so člani obiskali položaje, kjer se je v VI. ofenzivi borila Tomšičeva brigada, podobno je bilo tudi na »Rauher komandir pri Postojni. Obiskali so tudi partizanske bolnice pri Babnem polju, taborišče na Križni gori, kraje na Nanosu in nad Jurščami itd. Več samotnih partizanskih grobov so prenesli v skupne grobove.

Krajevne zveze so lani dopolnjevale življenjske borbe in žrtve. Spisali so 240 življenjskih pisov (od 1682). Lani so razdelili 912 spomenic za padle borce in 636 spomenic za žrtve.

Organizacija Zveze borcev je izdatno pomagala pri obnovi. Obnovljeno je bilo 58 požganih domov. Mnogi so gradivo že dobili in bodo v letošnjem letu obnovili svoje domačije. Skupno je dobilo gradivo 172 pogorelecev.

Iz dela krajevnih organizacij ZB je razvidno, da se je delo izboljšalo tam, kjer so dobri krajevni aktivisti. Zlasti velja to za uspehe v Dolnji Košani, Smihelu, Begunjah in Hrenovcih. V nekaterih drugih krajih pa je bilo drugače. V Novi vasi so celo dopustili, da je bil izvoljen za tajnika človek, ki zaradi svoje slabe preteklosti sploh ni upravičen biti med člani ZB. Podoben primer je tudi v Igi vasi. V osnovne organiza-

cije je treba izvoliti ljudi, ki so upravičeni delati v taki organizaciji zaradi zaslug iz NOB. L. B.

Zelo dobri uspehi elektrogospodarske šole v Cerknem

Elektrogospodarska šola v Cerknem je zaključila svoje drugo šolsko leto. Učni uspehi je zelo dober, saj je izid nad 93%. Tretji letnik pa je pri zrelostnih izpitih dosegel celo 100 odstotni uspeh. K izpitu se je prijavilo 42 dijakov, ki so vsi položili zrelostni izpit.

Tako daje šola v svojem tretjem letu obstoja novih 42 strokovnjakov elektromehanične stroke našim elektrarnam in industriji. Med njimi jih je skoro polovica iz Primorske, ki bodo zasedli delovna mesta doma, kjer primanjkuje tega kadra.

Dne 22. junija je bila zaključna šolska svečanost z razdelitvijo spričeval in knjižnih nagrad najboljšim dijakom. Odprta je bila tudi šolska razstava, ki je trajala do 29. junija. Na razstavi so vidni izdelki elektrotehnične stroke, ki so jih izdelali učenci šole v šolskih delavnicah, ki so dokaz, kak zmore pravilno vzgojena mladina. Popoldne je bila akademija, na kateri so nastopile poleg učencev šole tudi mladinke tolminskega učiteljskega in mladinske iz Cerkna. Na sporedu so bile pevske točke, narodni plesi, nastop mladinskega šolskega tamburaškega orkestra in proste vaje, ki so jih izvajale mladinke iz Tolmina in Cerknega skupno z učenci šole.

Kot zaključek svečanega dne je bila že dolgo pričakovana simultanka mednarodnega mojstra Vasja Pirca, rojaka iz Idrije, katerega ime nosi šolski šahovski klub.

S strani mladincev in uslužbencev šole je vznikla misel ureditve fiskalnega stadiona v Cerknem. V tednu matere in otroka je bil idejni projekt razstavljen v Cerknem in se je prebivalstvo Cerkna in okolice zelo navdušeno izrazilo zanj. Posebno je bila za to navdušena mladina. Šolski kolektiv se je zavezal, da bo prevzel vodstvo in izvršitev vseh zemeljskih del. Upamo, da bo okrajni ljudski odbor v Tolminu to stvar tako razumel kot občinski ljudski odbor v Cerknem in idejo podprl. Stadion bi s svojimi napravami omogočil zasnovano fizikalno dejavnost ne samo šolske, ampak vse mladine v Cerknem. Služil bi lahko za občinske in celo za okrajne mladinske festivale.

Vsi doseženi uspehi nam dajejo pobudo za čimvečjo dejavnost v prihodnjem šolskem letu. F-P.

IZ IDRIJE

IDRIJA JE DOBILA VISJO GIMNAZIJO

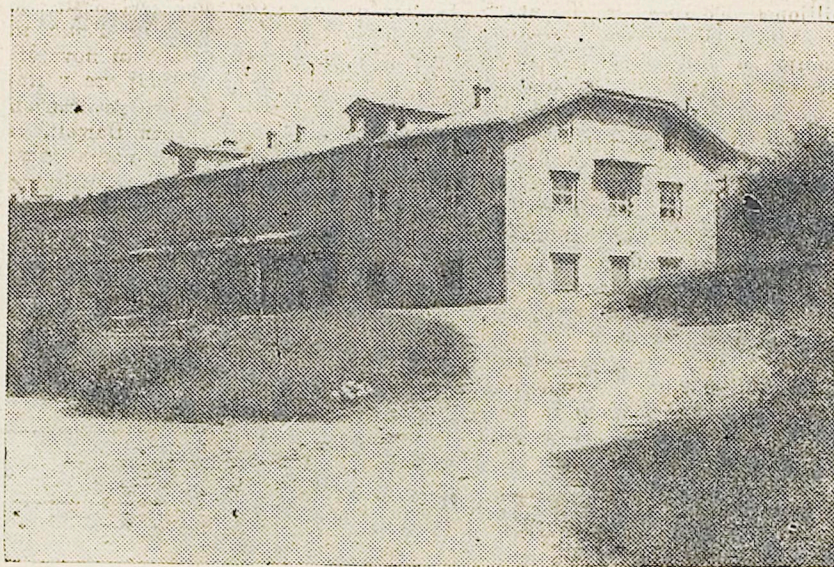
Svet za prisvoto in kulturo vlade LRS v Ljubljani je izdal te dni odlok o ustanovitvi višje gimnazije v Idriji. Gimnazija v Idriji je že letos imela četrty razred, prihodnje leto bo odprl peti razred in tako dalje do popolne gimnazije. V peti razred je že sedaj vpisanih preko 50 učencev.

S tem je bila izpolnjena ena največjih želj našega rudarskega mesta, za katero se je potegovalo naše

delovno ljudstvo vsa povojna leta. S tem pa je bila tudi popravljena Idrijska, ki jo je Idriji prizadejal italijanski okupator z ukinitvijo slavne bivaše realke, ki je bila ustanovljena že leta 1900 in ki je nato dala našemu maridu vrsto strokovnih kadrov, ki se danes zavzemajo vidna mesta na gospodarskih položajih naše države. To je bila prva slovenska realka, ki jo je ustanovila stara Avstrija, ki se je pač dobro zavedala, kakšne koristi je imela od Idrijskega živorebrnega rudnika, saj je več let samo z Idrijskim živim srebrom plačevala vsa svoja zastopstva in poslanstva v inozemstvu.

Italijanom je bil ta zavod trn v peti že takoj po osvojitvi naše zemlje. Ker ga niso mogli spreminiti v potujočevalnico, so ga raje prenesli v Videm, kar pa je pomenilo prav toliko, kakor njegovo ukinitve. Poslopja, ki ga je zgradila mestna občina že leta 1903 pa niso mogli prenesti in tako bodo imeli naši gimnazijci na razpolago krasno poslopje, ki je gotovo ena najlepših šol v Sloveniji. Mestni odbor pa bo moral sedaj poskrbeti za razširitev doma, ker bo število dijakov kmalu preraslo sedanjo kapaciteto.

L. S.



ZADRUŽNI DOM V HUMU

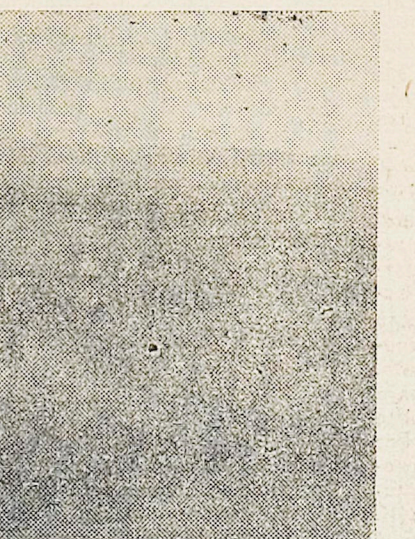
IZ SOLE NA DELO

Komaj je mladina zapustila šolske klopi, je že na delu tam, kjer se kaže največja potreba. Učiteljske v Tolminu je dalo preko 80 mladih prostovoljcev. Nad polovico jih dela pri gradbenih delih, 30 pa na cesti v Cerknem. Skupina 30 mladih dela pri obnavljanju Borjan, 20 pa v Tolminu pri gradnji stanovanjskih blokov. Vsi skupaj sestavljajo delovno brigado, katere komandant je dijak in izkušeni mladinec Cveto Nanut.

Posebno priznanje zaslužijo oni v Borjani, ki imajo težko delo pri prevažanju kamena na gradbišče. Ljudje so z njimi prijazni in je vas postala zelo živahna, odkar so tam. Zjutraj zapojejo za budnico pesem. Zvečer se znova vračajo s pesmijo, ki jim krepi voljo in poživlja utrujen korak. Vasčanom so že priredili kulturni večer z zabavo, kar jih je še bolj zblížalo z njimi. B. R.

Bovec

Bovška pogodbovalna skupina ima v delu zastlani most med Trnovim in Spenico. Most bo zgradila zato, da bo skrajšala pot na drugi breg pri Polovniku, kjer bodo začeli s pogodbovalnimi deli.



POGLED NA PEVMO, KI JO JE KRIVICA MEJA ODTRGALA ODMATICNE DOMOVINE

IZ GORIŠKIH BRD

ZADRUŽNI DOM NA HUMU PRI KOJSKEM V BRDIH

Mnogo smo že slišali o raznih zadrugnih domovih. Od briških je gotovo najbolj znan medanski, ker so pač vsi največ o njemu tudi pisali. Dobival je tudi vsestransko podporo od vsepovsod in jo še danes dobiva. Zato bi hotel zdaj napisati nekaj besed o zadrugnem domu v Humu, ki ga razen samih Bricev ljudje bolj malo ali nič ne poznajo, čeprav za medanskim skoraj ne zaostaja.

Oglasil sem se pri tovarišu Gravarju, ki je tu na Humu nekaj »očer« zadrugnega doma. Prav rad me je popeljal po vsej stavbi in mi razložil vse uspehe in težkoče v zvezi z domom. Pričeli so ga graditi ob splošni podpori vsega prebivalstva z minimalnim investicijskim kapitalom splošne kmetijske zadruge. Načrte za dom je napravil ing. Semič, ki je veliko pomagal tudi pri sami graditvi doma. Sezidan in pod streho je bil v rekordnem času šestih mesecev — vse s prostovoljnimi delom. Pri delu so sodelovali vsi

ljudje iz vasi Hum, Sneža in Podsbotin. Samo štiri družine so stale ob strani in niso hotele pomagati. Po samezni ljudje, posebno mladinci iz teh naselij, so imeli celo po 600—700 udarniških ur poštenega prostovoljnega dela. Danes dom že popolnoma služi svojemu namenu, samo kino še ne posluje, ker pač še nimajo potrebne aparature. Tudi gostilna še ni povsem urejena, zato pa trgovina s svojimi skladišči in vzornim redom lahko služi za vzgled marsikateri trgovini tudi po večjih krajih. Trgovina odkupuje tudi sadje od kmetov in mora zato imeti precej prostorna skladišča, ki znotraj še niso povsem urejena. Gotova pa je mizararska delavnica, ki s svojimi stroji in ureditvijo kar lepo izgleda. Njeni izdelki so izredno lepi, kar priča oprema, ki jo je izdelala za trgovino v istem poslojpu in ono, ki jo zdaj dela za zadnjo v Kojskem.

Zadrugni dom se skuša gospodarsko popolnoma osamostojiti, tako da ne bi bil odvisen od financiranja od zadruge, to se pravi, da bi se lahko sam vzdrževal iz svojega poslovanja. Gledališka in v bodočnosti kinodvorana, pa trgovina, gostilna in mizararska delavnica naj bi krili vse stroške za njegovo vzdrževanje. Zato zadrugniki vodijo poseben račun v odnosu na dom, da imajo o tem evidenco. Dom dolguje še banki okoli 230 tisoč dinarjev in sami zadrugi nekaj več, pa bi bil izplačan. Dom za sedaj nima nobenega plačanega administratorja ali oskrbovalca, kot je to primer n. pr. v Medani, in tudi knjigovodja dela vse brezplačno. Primer zadrugnega doma na Humu je pravi odraz izredne vitalnosti in visoke zavesti ljudstva v okolici. Posebno mladini bo posrednik vseh dobrin kulturnega izživljanja. Skoda le, da nekateri zadrugniki še niso uvideli njegovega pravega pomena ter so ozkosrčno odrekli prosto okolico doma za zgraditev športnega in fizikalnega igrišča. Brko

Vodo v Brda!

Mnogo so že časopisi pisali o briškem vodovodu. Dela pa so do zdaj le počasi napredovala. Bolj bodo verjetno uspešna letos, saj je za njegovo gradnjo odobrenih preko šest milijonov dinarjev. Ker je že na drugem mestu govora o vodovodu, naj prikažem le en primer, ki naj pokaže, kako silno je v Brdih potreben vodovod.

»Po vodo za kuho in pijačo moramo hoditi prav doli v dolino. To je šele muka, preden jo prineseš domov. Tale pa je dobra le za živino, mi je pripovedovala ženica, ki sem jo srečal v Šmartnem. Koliko nepotrebnega truda in izgubljenega časa gre za prenašanje vode, vedo pač samo prizadeti Brici. In šele, če bi nastal požar? Vsaka pomoč bi bila izključena, ker imajo vodnjaki posebno poletno zelo omejeno količino vode. V vsesplošnem interesu je torej čimprejšnja dograditev vodovoda, ki bo Brda preskrbel z dobro pitno vodo, po drugi strani pa bo prebivalce osvobodil težkega dela pri prenašanju vode in vseh drugih bojazni in nevarnosti. Brko

Mnogo najlepši košček naše ožje domovine, ki ima v tem pogledu še lepo bodočnost. Na razstavi bo udeležben tudi Etnografski muzej iz Ljubljane, katerega posebna ekipa je v lanskem letu obdelala narodopisno zelo zanimivi Breginjski kot. V juliju letos bo enaka ekipa proučila še Baško grapo, dolino Koritnice, Bavšičico, Sočo in Trento, — an.

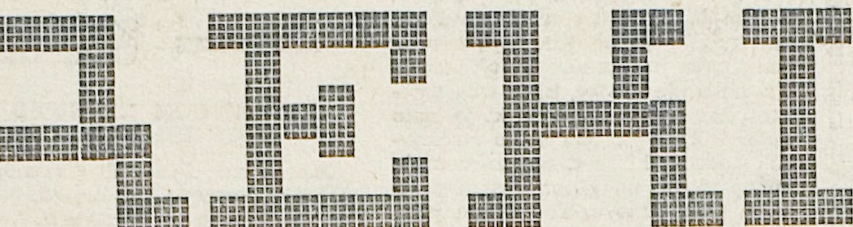
Na območju novega tolminskega okraja se je v zadnjem času zelo zmanjšalo število uslužbencev v upravnem aparatu. V januarju 1950. je bilo po krajevnih ljudskih odborih na tem področju 201 uslužbencev, ki so prejeli brez živiliških in industrijskih nakaznic okrog 7,3 milijona dinarjev. V januarju naslednjega leta se je zmanjšalo to število na 180; njihovi prejemki pa so se znižali na 6,7 milijona dinarjev. Novotvorjeni okrajni ljudski odbor bo po dokončni ureditvi zaposleval le okrog 70 uslužbencev, vsi občinski odbori na tem teritoriju pa okrog 50. Če primerjamo to število s številom iz leta 1950., vidimo, da se je administrativni aparat znatno skrajšal, prav tako pa se bodo tudi denarni izdatki zmanjšali za nekaj milijonov.

Tolmin

Že pred več meseci je bil v Tolminu ustanovljen pripravljalni odbor za »Gospodarsko razstavo.« Čeprav je bil odbor že do sedaj vsestranski delaven, je svojo dejavnost v zadnjem času še pospešil, kajti razstava je že pred vrati. Odprli jo bodo 16. in bo odprta do 24. avgusta.

Razstava bo prikazovala vsestranski gospodarski razvoj tolminskega okraja od osvoboditve do danes in to v vseh panogah. Močno bo poudarjena tudi kulturno-prosvetna dejavnost, turizem in planinstvo. Obsežen turistično planinski del razstave bo pomorno potrdil, da je Tol-

Slovinci na



ALI

LAHKO
LETIMO

brez zraka

Odkar je Trst, to prirodno go-
spodarsko središče Primorske, od-
vezano od svojega matičnega zale-
dne, se je moral umesti v višek de-
lovne sile jugoslovenskega dela Istre
in zlasti Brdovc na drugi. To je po-
sebnost prav prišlo Reki, ki se je
razvila po vojni v največje indu-
strijsko in pomorsko mesto na Ja-
dranu.

O številu Slovencev na Reki ni
točnih podatkov, no stvarno to šte-
vilo ni manjše od 9000. Prav v vseh
tovarnah in ustanovah jih najdemo.
Kot dobri in sposobni delavci, ki so
vsi pripravljeni na najdelovnejši
in ljubeči. Pa tudi v podjetju
»Rikard Benčič« in v pristaniških
skladskih jih ne manjka. Ko se se-
sedejo na koki prireditvi v »Slo-
venskem domu«, se slišijo vsa slo-
venska narečja od Triglava do Ma-
ribora in Trsta. Posebno so živahni
pri balincaju ali ob panjki abri-
skotah, no o tem pozneje.

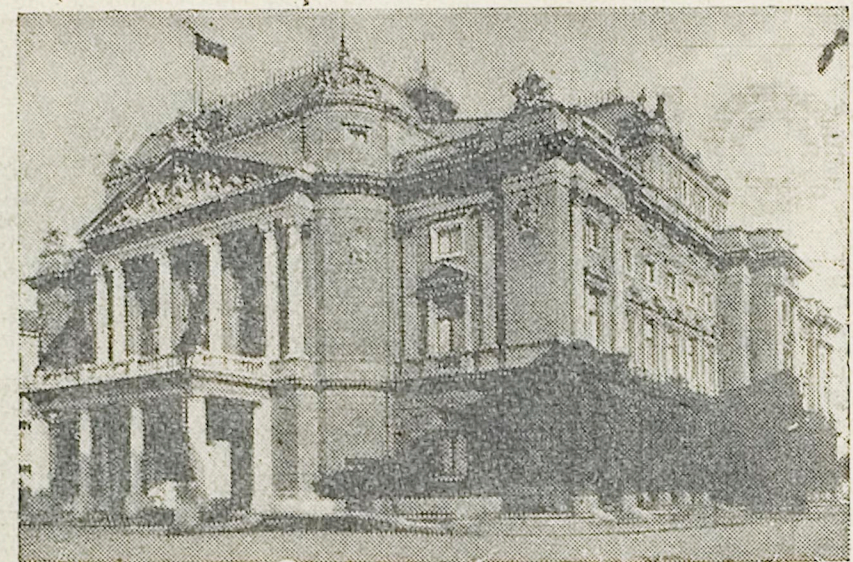
Ker so to večina primorski
Slovinci, ki so živeli pod Italijo
celih 30 let in ki so slabo poznali
bosovstvo materinskega jezika, je
odločila vlada LR Hrvatske slovenski
oddelek ljudske šole, ki jo obiskuje
temnito okoli 60 otrok. Razumljivo
je, da je v slovenski šoli hrvaščina
obvezni predmet, saj učenci nada-
ljujejo šolanje na hrvaških šolah.
Ko so pred leti sprožili stari vpra-
šanje slovenske šole ter zaprosili
poveljstvo ministrstva prosvete
v Ljubljani, da jim vprašanje zbu-
di precej prahu pri lokalnih oblasteh
čas, ali je res potrebna na Reki slo-
venska šola. Med tem ko so višje
oblasti takoj ugodile prošnji sloven-
skih staršev, so se pojavili nasprot-
niki, ki so trdili, da je hrvaščina
zelo podobna slovenskemu, da Hrva-
ti vendar nimajo svojih šol v Slove-
niji, kar pravi, da mnogi niso
razumeli izjemnih razmer, pod ka-
terimi so živeli primorski Slovinci.
Z druge strani pa je bila vsakokrat
pretrpana in neosnovana zabava,
da naj bi se odprla tudi srednja slo-
venska šola. Ta potreba po sloven-
ski šoli bo še sama prenehala, ven-
dar bo potrebno gojiti materinsko
potom posebnih krožkov, ali z
uvredbo slovenske (slovenca, slov-
stvo, zgodovina) kot obvezan pre-
met za slovenske stroke. Se ena
stavka je, ki močno govori v prid slo-
venski šoli. Nastane vprašanje: ali
je bolje, da slovenska deca, ki ni
znala ne slovensko in ne italijansko,
ker so stari živeli v Italiji, kamor
so bili premišljeni za časa fašizma,
obiskujejo italijansko ali slovensko
šolo, ko hrvaščine niso nikdar si-
šali?

PET LET KULTURNEGA IN
PROSVETNEGA DELA

Z otvoritvijo slovenske šole je
mno šledila potreba po kulturnem
in prosvetnem življenju. Dekaj
pravilna bo znana šaljivka, ki pravi:
on Slovence planinar, dva Slo-
vencev društvo, trije Slovinci — pev-
ski zbor. In prav petletni zbor, ki
zadnja veselo od pelja, je združilo
reke Slovinci, ki delajo na raznih
delovnih mestih od Kantride do Su-
šaka in močno in aktivno kulturno-
prosvetno društvo »Bazovica«, ki je
imelo že leta 1947. pevsko, dramsko
in pionsko sekcijo. Spontana ze-
lja in naravnost lakota po kulturnem
življenju je prebrodila vse
začetne težave, ki niso bile majhne.
KPD »Bazovica«, kot podružnica
»Slovenskega doma« v Zagrebu ima
lastno knjižnico za odrasle z nad
1000 knjigami, pionsko s 300 ter
čitalnico z večino slovenskih časopisov.
Večino knjig je podarilo mi-
nistertvo za prosveto v Ljubljani.
Zlasti je aktivni mešani pevski
zbor, ki šteje nad 40 pevcev in pev-
k, večina delavcev in delavki, ki so
slabo poznali svoj materinski jezik.
Tudi pionirji ne zaostajajo, zlasti
baletna sekcija pod vodstvom ne-
trudljivega in zelo sposobnega to-
varšva Pogodurca in tovaršva Les-
jakova. Ta sekcija predstavi pri
vsakodnevni pionskem pregledu s
svojimi kvalifikacijami baletnimi na-
stopi. Saj so v tem letu nastupili
kar pet komadov, kakor Trubica.
Metuljček, Španski in Holandski
metulj. Dramski odsek je dal v teh
petih letih delovanja še precej lepih
in dobro izvedenih iger, kakor:
»Punka« (O. Zupancič), »Belača«
(M. Klopčič), »Drečanje« (M. Klopčič),
»Bela Križanec« in »Hlepec Jer-

neja« (I. Cankar) ter »Zupanova Mica«
(Ljuban). Številno članstvo, ki
vsakokrat napolni prenamajno dvor-
no do zadnjega kotička, naravnost
požira vsako besedo na odru. To so
naše primorske matere in nonice,
žeje lepe slovenske besede. To,
kar jim je kratilo fašizem dolgih
»deset let, poizkusa nadomestiti
KPD »Bazovica« in v tem je pravo
veliko poslanstvo in upravičen raz-
log obstoja takega društva prav tu
na Reki. KPD »Bazovica« seznaja
svoje članstvo in prijatelje z vsemi
zgodovinskimi in političnimi dogo-
di v slovenskem in jugoslovenskem
meštem. Članstvo se prav pridno
udeležuje vseh akcij v svojih de-
lovnih kolektivih. Mnogi so člani
tudi hrvaških pevskih in drugih
društev. »Bazovica« je uspešno na-
stopila v raznih kolektivih na Re-

ki in tudi izven, kakor v Il. Bistri-
ci, St. Petru, Pehlinu, Zametu itd.
Ob tako plodovitem in vsestran-
skem delovanju ni čudno, da je
»Bazovica« dobila številne pohvale
in diplome s strani Zveze KUD na
Reki in celo s strani republiškega
odborna v Zagrebu. S prireditvijo
novih članov v odbor (Legiša, Filip-
čič, Miheč) je se delovanje še raz-
širilo in poglabilo. Posebno velja
veliko pozornost in upravičen raz-
log obstoja takega društva prav tu
na Reki. KPD »Bazovica« seznaja
svoje članstvo in prijatelje z vsemi
zgodovinskimi in političnimi dogo-
di v slovenskem in jugoslovenskem
meštem. Članstvo se prav pridno
udeležuje vseh akcij v svojih de-
lovnih kolektivih. Mnogi so člani
tudi hrvaških pevskih in drugih
društev. »Bazovica« je uspešno na-
stopila v raznih kolektivih na Re-



STAVBA LJUDSKEGA GLEDALIŠČA NA REKI

ATOMSKA ENERGIJA IN MEDICINA

Sproščena atomska energija, nov
trikotni človeško znanstveno in raz-
iskovalno misli, se je predstavila na
kar grozoten način: druga in tretja
atomska bomba, ki so jo izdelali
v Ameriki, je 6. in 9. avgusta
1945 eksplodirala nad japonskima
četrtmilijonskima mestoma Hirošima
in Nagasaki ter ubila 20 odstotkov
prebivalcev, prav toliko ranila, ob-
enem porušila 40 odstotkov zgradb.
V Hirošimi je od 200 zdravnikov in
skoro 2000 bolnišniškega osebja bilo
ubitih ali ranjenih 90 odstotkov, od
45 bolnišnic pa so ostale samo 3. Ob
preživelih ranjenih je medicinska
stroka razen poškodb in opeklin, ki
nastanejo sicer tudi ob običajnem
bombardiranju, mogla opazovati tu-
di trajne poškodbe zaradi radioaktiv-
nih žarkov, opazovati namreč, kajti
zdravili jih še ni znala. Takšno je
bilo torej prvo srečanje med medic-
cino in atomsko energijo.

Toda kakor bo miroljubno člove-
stvo skušalo te silne izvore energije
uporabiti ne v razdiralne, ampak v
koristnejše namene, tako se tudi me-
dicinska veda že pričenja okoristiti
z novimi odkritji jedrske fizike. Že
odkrije naravne radioaktivnosti, to
je počasnega razpadanja atomov, je
postalo v obliki radija velike važ-
nosti pri zdravljenju rakastih obo-
lenj. Pri umetnem razbijanju atom-
skih jeder z napravami, imenovano ci-
klotron, se bolj pa pri pretvarjanju
urana v atomskih kopah, kjer se
sproščajo jedrski delci nevtroni, —
se na raznih prvih izvorov umetne
radioaktivnosti. Ti tako imenovani
radioaktivni izotopi prav tako izžar-
vajo alfa, beta in gama žarke kot ra-
dij, zato jih je mogoče pri zdravl-
ljenju in pri raznih drugih preskva-
lah vsestransko uporabljati. Umetno
radioaktivni fosfor na primer se upo-
rablja pri raznih krvnih boleznih,
radioaktivni jod pa pri povečanju
golne žleze. Radiokobalt ima isto
lastnost kot radij, a je cenejši, ker
ga uranske atomske kope lahko pro-
izvajajo neomejene količine, pa tu-
di način uporabe je enostavnejši.
Umetno povzročena radioaktivnost
pri struicnjaku, natriju, železu, žvep-
lu, ogljiku, kalciju itd., služi pri raz-
iskovanjih presnove živih bitij kot

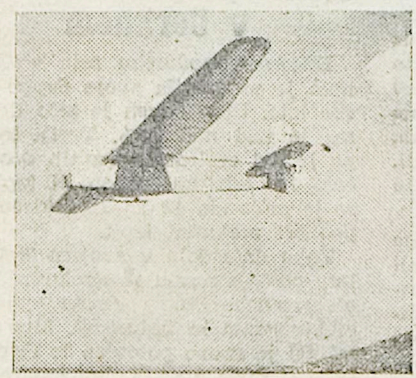
tudi pri proučevanju razvoja raznih
bolezni v človeškem telesu. Z istim
postopkom, kot je mogoče spre-
meniti večino elementov v radioaktivne
izotope, se je posrečilo tudi urediti
tisti davnin sen nekdanjih alkimistov:
pridobivati zlato iz drugih kovin.
Tako se zamore doseči transmutacija
platine v zlato; z odstranitvijo ene-
ga protona iz jedra pa bi se mogel
tudi atom živega srebra pretvoriti v
atom zlata. Seveda bi bilo pridobi-
vanje zlata na takšen umeten način
zaenkrat še neprimerno težje in dra-
žje, kakor pa pridobivanje zlata iz
rud.

Omenili smo že pripravo ciklotrona,
ki je imela važno vlogo pri razbitju
atomskega jedra in pri sestavljanju
prve atomske bombe. Leta 1911 je
Kerst v Illinoisu izumil pripravo, ki
po načelu podobnemu ciklotronu
umetno pospešuje gibanje sestavnih
delov atoma, predvsem elektronov.
Imenoval jo je betatron. Leta
sestoji iz brežravnice steklene cevme
elektromagnetom, ki prejema izme-
nični tok nizke frekvence. Elektro-
ni v cevi dobivajo v magnetnem po-
lju skoro brzino svetlobe ter izzove-
jo izredno prodorne in trde rentgen-
ske žarke (navadni rentgenski aparat
proizvaja žarke z 1 milijonom voltov
in več). Ta modernizirani rentgenski
aparat, ki zamore tudi razbijati atom-
ska jedra in vzbujati umetno radio-
aktivnost, uporabljajo med drugim
pri zdravljenju rakastih obolenj, ker
njegovi žarki prodirajo mnogo glob-
lje v bolno tkivo kot navadni rent-
genski žarki ali radij. Tudi v Evropi
že izdelujejo betatrone; švicarska
električna tovarna Brown Boveri na
primer pošilja na trg betatrone, ki
imajo kapaciteto 31 milijonov elektron-
skih voltov. V bolnici v Zuerichu so
imeli po dosedanjih izkušnjah s tem
načinom zdravljenja novotvorb pre-
senetljive uspehe.

Človeškim umu snuje nenehna.
Izumil je že mnogo sredstev, ki bol-
nikom vračajo zdravje. Tudi razdi-
ralno med sproščene atomske ener-
gije si bo podvrnil, kar bo v prid
vsemu človeštvu.

Dr. Ivan Cestnik

V naravi poznamo letenje samo v
zraku. Ptice in razne žuželke letijo,
ker se odpravljajo z gibanjem svojih
kril od obdajajočega jih zraka.



VISOKOSPOSOBNO JADRALNO
LETALO

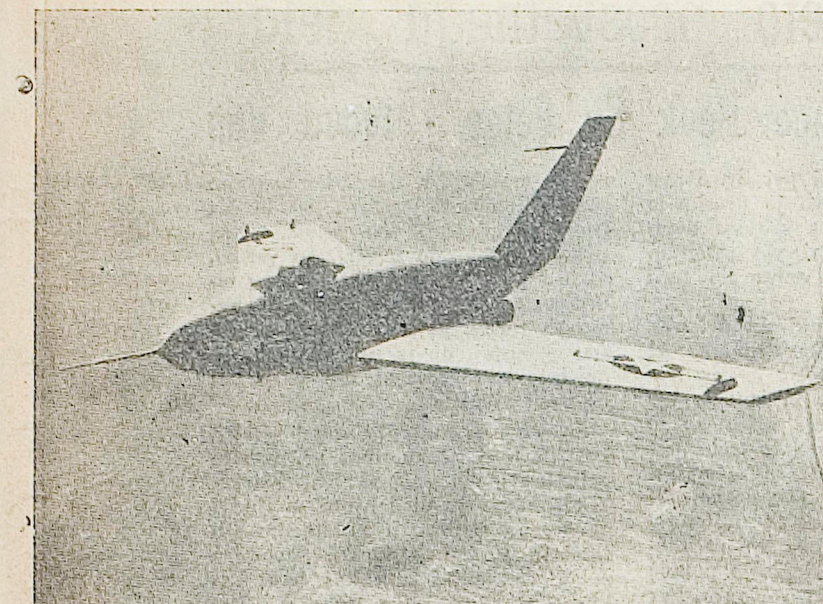
Človek je posnemajoč prirodu, ra-
bil dolga stoletja, preden se mu je
posrečilo izumiti priprave, s pomoč-
jo katerih se lahko drži in giblje v
zraku. Te priprave so dvojne vrste,
zrakoplovi v ožjem smislu besede, to
so baloni in cepelini, ki se sami dr-
žijo v zraku, in letala ali avioni,
ki se drže v zraku zaradi sile pro-
pelerja ali zračnega vijaka, ki udar-
ja, odnosno bolje rečeno, se vrtnejo
v zrak. Pri prvih letelju stacioni
vzgon, to je sila, ki deluje nasproti
težnosti ter dviga zrakoplov. Ta
vzgon je posledica tega, ker je balon,
napolnjen na primer z helijem ali
vodikom, lažji od izpodrinjenega zra-
ka. Pri drugih pa deluje dinamčni
vzgon, tudi sila, ki deluje nasproti
težnosti sili, vendar pa samo tedaj,
če se giblje telo proti zraku (ali pa
narobe) pod določenimi pogoji, med
katerimi je najvažnejši oblika telesa.
To gibanje pa povzroča vrtenje
zračnega vijaka ali propelerja v zra-
ku. Torej je pri obeh vrstah, zrakop-
lovih in letalih, možno letenje sa-
mo v zraku.

Vendar pozna človek že dalj časa
možnost letenja tudi v brežravnem
prostoru. To je s pomočjo tako im-
enovanega raketnega letala. Princip
takega letala je v reakcijskem pog-
nu, kakor ga imamo pri najmoder-
nejših letalih. Tukaj ne daje hitrost
letalu propeler, ki bi se odpravil od
zraka, temveč ženejo letalo plini, ki
v veliko hitrostjo buhajo nazaj iz re-
akcijskega motorja. Torej plini na-
zaj, motor in z njim letalo pa na-
prej, podobno kot pri topu, kjer že-
njo plini granato v eni smeri (ak-
cija), top pa se giblje v nasprotni

Danes se nadaljujejo poskusi o



V ISTRI IN NA VIPAVSKEM SO ŽE POZELI. PRIPRAVLJAJO SE
PA SE, DA POSPRAVILJO ZETE V. VSI OSTALI PRIMORSKI
PREDELI



AMERISKO LETALO NA REAKCIJSKI POGON

uporabi raketnega letala, ki bi omo-
gočilo polet izven naše zemlje. Tu-
kaj so seveda poleg čisto tehničnih
problemov, ki jih je treba še rešiti,
še drugi problemi. Vendar, kakor vi-
dimmo iz pogostih poročil iz raznih

krajev sveta, kjer se ukvarjajo s tem
vprašanjem, ni več daleč čas, ko se
bo človeku posrečilo odigrati se od
zemeljske skorje, na katero je pri-
vezano človeštvo od začetka svojega
obstoja.

Lj. G.

IVAN RENKO

VOJKOV VOD

kar po cesti, ki je šla preko iste tik
nazad vzhoda v predor.

»To bo nekakšna vezba« je dejal.
»Ko nam bo kdaj traja predla, je
potrebno, da se naučimo, kako iz-
muniti se mimo straže; pa tudi za
napad je zelo koristno, da se znaš
neopažen približati.«

Hoteli smo čez progo neopaženi,
ne toliko zaradi nevarnosti, ki je
pravzaprav ni bilo, kolikor zaradi
tega, ker smo imeli povelje, da se
ne sme vnikati iz Spodnje Vipave. Za-
to bi bilo nerodno, če bi prišlo do
streljanja, ker nismo hoteli, da bi
imeli kateri koli snov v trdnem ali
Italijani zaslužili, da se nahajamo
v tem kraju.

Približali smo se progi. Hoteli
smo tiho, po travi ob robu ceste, s
puškami pripravljajimi na strel. V
neposredni bližini predora je Vojko
poslal tovariša naprej. Prejela sta
nalogo, da se prilagajata do proge in
tam zasledita položaj ter opazujeta
stražarja. Če bi ta kaj zaslužil, naj
bi streljal nanj, drugače pa ne.
Kmalu za njima smo krenili tudi
mi in prešli progo brez vsake ne-
prijetnosti, komaj dobihi pet me-
trov iznad stražarja, ki je spodaj v
zasedi »budno čuval predor in se
mu prav gotovo še sanjalo ni, da so
bile nekoličko minut nazaj namerje-
ne cevi dveh partizanskih pušk. Mirno
je stal spodaj in v medli svetlobi
mesece se je močno lesketal nasajeni
bajonet.

»Te nič ni imelo, da ga pokrijes s
kolomom?« je dregnil Sočana Srečko
čim smo bili preko. Ta, ki se še ni
popolnoma sprijaznil s svojim novim
poklicem, se ni odprl ust, da mu
odgovori, ko je gledal razgovor
Vojko.

»Hajna. Kdo je govoril?« se je
približal grečniku.

In Srečko je zaradi nediscipline
na pohodu odnesel tri izmene stra-
že, ki mu jih je Sočan prav iz gro-
zovitosti.

Nekako uro hoda od Ribemberka
naprej proti Krasu smo se ustavili
in nekaj dni čakali na zvezo z osta-
limi tovariši iz naše skupine, ki so
z Rudimom odšli iz taborišča pod
Stjakom istega večera kot mi. Niso
mogli biti daleč in mi smo vsaki
kmalu naš krenemo. Vojko, elasti pa
še Stric, sta ves ta čas pomagala
aktivnost na terenu krepiti našo
organizacijo in pridobivati nove
ljudi za našo stvar. Organizacija OF
je bila v tem kraju tedaj že d-
razvita, naša prisotnost pa je zlasti
mladino še bolj podžgala k delu.

Končno smo prejeli obvestilo, da
nas tovariši čakajo v Zagorju Bran-
nici. Takoj smo krenili v tej smeri
in se spet združili z njimi, kakor
smo skupaj nadaljevali pot do Po-
drage. Prišel je tudi tovar. Seš in ob
tej priliki je bila, nekako 16. junija
izvršena reorganizacija naše enote,
ki je dobila ime »Gornje vipavske
čete«. Za komandirja je bil postavl-
jen Zvonko, najstarejši partizan na-
le v naši četi, ampak na vsaj Pri-
morščki; poveljnik konj je bil
Rudi. Vodnik našega voda je ostal
še nadalje Vojko, za vodnika dru-

gega voda pa je bil postavljen Slav-
ko. Četa je šla tedaj 19 borcev.
Naslednjega dne, prav, ko smo
se pripravljali k večerji, je iznad
taborišča zagrmel strel, našo se dva
ali trije. Pustili smo vse skupaj in
zgrabili za orožje, prepričani, da se
je kakšna sovražna patrola pripel-
la do taborišča in se spopadla z na-
šo izvidnico. V dveh skupinah smo
pohiteli navzgor. Toda tovariši, ki je
bil na izvidnici, je sicer šlišal stre-
le v neposredni bližini, ali ni nič-
sar videl. Pregledali smo vse nao-
koli, vendar pa nismo mogli ugot-
oviti, kaj naj bi bilo.

Šele mnogo pozneje smo zvedeli
da je Medved iz Podrage, ki je bil
zabunkan nekje tam v bližini in za
katerega živ krst ni vedel, kje ima
svoje gnezdo, tega dne preiskušal
svojo kročialno. Ker ni vedel za nas
je to opravil komaj dve sto metrov
od našega taborišča in nam tako
pokvaril večerjo.

Pomoči smo se preložili v tabori-
šče v hribih med Gočami in Zagor-
njo Branico. Prenočili smo v neki
koti sredi vinogradov, ker se je
prilagodilo k dežju, in, smo se pro-
ti jutru odpravljali naprej, je iztok
opazil na zidu napis:

»Vojške bo konce 1945 letak«
Nasmejali smo se pesimizmu ne-
poznane preroka, ki je napove-
doval še tri leta vojne in to tako
odločno izrazil. Zavedali smo se, da
je sovražnik še močan in da bo naša
borba še dolga, da natočje se prav-
zaprav šče pričenja, toda kakor
so naša mnenja glade konca vojne
bila različna, tako smo bili enotni v
tudi da konca leta 1945 na vojno že
napel pozabili.

Utaborili smo se pod vrhom ne
prav visokega griča v majhnem me-
cesnovnem gazdilu. To je bilo tabori-
šče »Če ali v mecesnih«, kakor smo
ga imenovali. Ležalo je komaj do-
brih petsto metrov od glavne ceste
Vipava—Stanjel.

19. junija je kakih 14 tovarišev iz
naše čete krenilo ponovno na Na-
nos. Nikakor se namreč nismo mog-
li sprizajzati s tem, da ono italijan-
sko posadko proti Obranu kar takole
na miru pustimo. Beseda nam je bilo
za napad na postojanko samo se
vedno premalo, zlasti še, ker so bi--
bilo le treba in počakati na kakšno
njihovo patrolo. To pa se je dalo le
podneti, ker so noči bersaljerji
prav gotovo preždeli doma. Z dru-
ge strani pa je bilo potrebno iti na
Nanos tudi če zaradi tega, da se
prepričamo, kako spoštujemo naše
odredbe glede sekanja gozda.

Skupino sta vodila Vojko in Ru-
di. Ko so gornje vrhove in cilj in
odjedali položaj, so ugotovili, da so
Italijani že potegnili svojo vojsko
z Nanosa. Pot je bila zamen. Učili
so le drobitel za kamen in zaplenili
nekotko eksplozivno ter prepovedali
nadaljnje delo na popravilu ceste.
Zraven tega pa so požgali še nekaj
ogljia in črv, ki so ostala od zle-
ne v naši četi, ampak na vsaj Pri-
morščki; poveljnik konj je bil
Rudi. Vodnik našega voda je ostal
še nadalje Vojko, za vodnika dru-

Zvečer 20. junija so se vračali na-

USODNA SKALNATA ČER

(Resnična zgodba)

Od Kanala proti Plavam je v po-
letnem času Soča plitka. Tam teče
po izlizenih kamenitih zlebovih, iz
katerih mole grebenčaste skale, med
katerimi so tolmunski s topi vodo.
To je idealen kraj za sončenje in
kopače. Zena mladega tovarniškega
delavca cementarne v Anhofem Ro-
žica Vitez, ki hohela za sklepim
revmatizmom, se je šla sončit s svojo
sedemletno hčerko Slavico. Izbrala
je prostor na skalah pod tovarno,
delujojo po načelu akcije in reakcije
na motor v nasprotni smeri ne glede
na to, ali jih obdaja zrak ali ne. In
v tem je ravno pomen reakcijskih
motorjev, kajti s takimi motorji je
možno letenje tudi v praznem pro-
storu, kakšen je prostor med zemljo
in ostalimi nebesnimi telesi. Seda-
nji reakcijski motorji, ki so v glav-
nem turbinski, rabijo zrak, ki ga po-
tem pomočnega z bencinskimi pa-
rami po vzgju z veliko silo spuščajo
ven in na ta način ženejo letalo v
nasprotni smeri. Če bi hoteli leteti
v praznem prostoru, bi morali upo-
rabljati raketne motorje, ki ne ra-
biijo zraka. Delovanje teh je podob-
no kot pri raketi. V raketi, kakor
je znano že dolgo časa, vzgemo smod-
nik. Plin, ki se pri tem razvije, buh-
ne navzven ter porine raketo v na-

se zatekle na najvišjo skalo in za-
čele klicati na pomoč.

Voda pa je naraščala kar naprej
in se je dvignila že za dva metra
visoko. Divje so butali valovi ob
čeri in skalovje struge. Preden so
pridekli ljudje se je sredi struge
videl le majhen otok, na katerem
so žrtve nenadne poplave klicale na
pomoč. Nesrečno četverico so poi-
zkušali rešiti s čolni, toda niso uspe-
li. Tudi drzni plavalci niso bili kos de-
ročim valovom in so se morali vrniti
nazaj na breg. Zaman je bil poizkus
rešitve z vrvmi in drogovi. Kazalo
je, da se bo tragedija štirih mladih
življenj zaključila v valovih Soče...

Več sto ljudi se je medtem zbralo
na obrežju, ki so bili priče kritič-
nem položaju nesrečnice, katerim so
valovi puskali se z glave. Da bi
imeli vsaj pomoč, sta zablili skalo
in se je kreveto držali. Oba otroka
pa sta se hrabro oklepala matere
in sestre za ramena.

Ljudem je ob tem prizoru lede-
nela kri v žilah. Ljubezen do otrok
je bila močnejša od vsega drugega.
Obe ženski je prevalela črna sama
želja: rešiti otroka, čeprav se jima
je že meglilo pred očmi. Prsti, s ka-
terimi sta se oprijemali skale, so
drevnili in prijemali so ju že krči.
Voda jima je silila v usta. Moči
male Slavice in Vere so popuščale.
Tedaj...

Nekomu iz množice se je posve-
tila rešilna misel. Treba je nemu-
doma telefonirati na centralo Dob-
larji, naj zaprejo vodo!

Bi je skrajni čas. Depesa je prišla
prav v trenutku, ko so imeli namreč
izpustiti se vodo iz vodnjaka. Voda
je bila na tako začela naglo opa-
diti in po skoro trinituri borbi so
vse štiri nesrečnice srečno prišle v
objem svojih dragih.

Ta skoro tragični dogodek s sreč-
nim zaključkom naj bo v opozorilo
vsem kopalcem in tudi odgovornim
v hidroelektrarni Doblarji, da bodo
v prihodnje pred izpustitvijo vode
obvestili prebivalstvo. V plitki strugi
se v tem času kopajo številni ko-
palcji in perice perejo perilo. —
Skratka: vzdolž obeh je vse živo.
Mnogo ljudi se tudi sonči in bi v
dremavici lahko prezli, da voda
narašča.

Just Perat

ZANIMIVOSTI PO SVETU

PAPIR IZKLJUČNO IZ STEKLA

Državni urad za vzorce v Washin-
gtonu je izumil papir, ki ga izdelu-
jejo izključno iz steklenih vlaken.
Iznajdal je zelo pomembna. Stekle-
ni papir zelo uspešno uporabljajo
kot ceditnik pri plinskih masah
pri dihalnih napravah, kakor jih
uporabljajo gasilci, delavci pri go-
tovih industrijskih in medicinskih
delih ter vojniki. Prednost stekle-
nega papirja je, da je odporen
proti vročini, proti vlagi, kemi-
nim snovem in mikroorganizmom

Viskozna goba

Na vzorčnem sejmu v Bazelu je
razstavljena viskozna goba. Solna
gosta ji služi za skelet in viskozna
služi za povezavo. Viskozna goba
je težja kot naravna morska goba.
Lahko zjame mnogo več vode kot
naravna goba, mnogo je odpornej-
ša, se ne trga in je skoraj popolno-
ma elastična. Prenese petrole, ben-
zin, olje, maslobo, lug in kisline.
Uporabna je za toaletno in tudi za
čiščenje v gospodinjstvu in obrti.

DON JUAN MANUEL: POROČNA NOČ

V nočem mestu je živel ugleden Ma-
nuel: leta je bil najboljši fant, kar jih je
na svetu, sam da ni bil dovolj bogat, da bi
lahko stori kaj velike-
ga, kar je imel venomer v mislih; in tako ga je prave-
velika želost, kar za njegovo dobro voljo ni bilo fika v
žepu. V tem mestu pa je prebival še neki Maver, vse
bolj ugleden in bogat kakor oni, in je imel edino hčerko,
ki pa je bila pravo nasprotje le-onemu mladeniču. Kajti
fant je bil lepši šeg in navad, deklica pa tako maloprid-
na in narobena, da živ knet ni hotel te vraguje za ženo.
Pa stopi vili mladenič nekoga dne pred očeta, češ da
si spričo očlovega piščaka amoka ne more obetati, da bi
lahko dostojno živel in da mu torej na preostane nič
drugega, kakor da klavirno živčati ali pa odrine v beli
svet, in zato da bo najpomembnejše — če oče ne nasprotuje,
— da si kjer koli že poišče nevesto, s katero bo lahko
živel. Oče je odgovoril, da mu je takšno povesti, in naj
poišče nevesto, ki mu bo pogodu. Sin nato odvrne, če je
tako prav, naj oče posreduje, da mu da le-oni Maver
svojo hčer za ženo. Pri teh besedah je oče sila presenečen
vzkliknil: kako paš more kaj takega naklepati, saj ga ni
možnaka na svetu, ki jo pozna in je ne bi vzli, pa naj je
še tak berak. Sin pa ga je vseeno goreče prosil, naj mu
pridebi njeno roko in je tako dolgo bezal vanj, da se je
oče, čeprav se mu je to od sila čudno videlo, napolnel
je vdal in se kmalu nato napotil k deklečevemu očetu.

Dobra prijatelja sta bila; povedal mu je zatorej ve-
čako je bilo z njegovim sinom in kako se je opogumil
zasnubiti njegovo hčer; on da je zadovoljen in naj zato-
rež tudi deklečev oče v to privoli.
Ko je možak slišal svojega prijatelja tako govoriti,
mu je odgovoril: »Zaboga, če bi do stori, bi vama bil
zabuhlen prijatelj; takto odličnega sina imas, da ti jaz
grdo ravnal, če bi privolil v njegovo nesrečo ali smrt;
kajti predobro vem, če vzame moja hčer, bo to njegova
smrt ali mu bo vsaj smrt ljuba kot življenje. Nikar pa
ne mislite, da tako govorim samo zato, da bi zavrnili va-
no željo, ker če

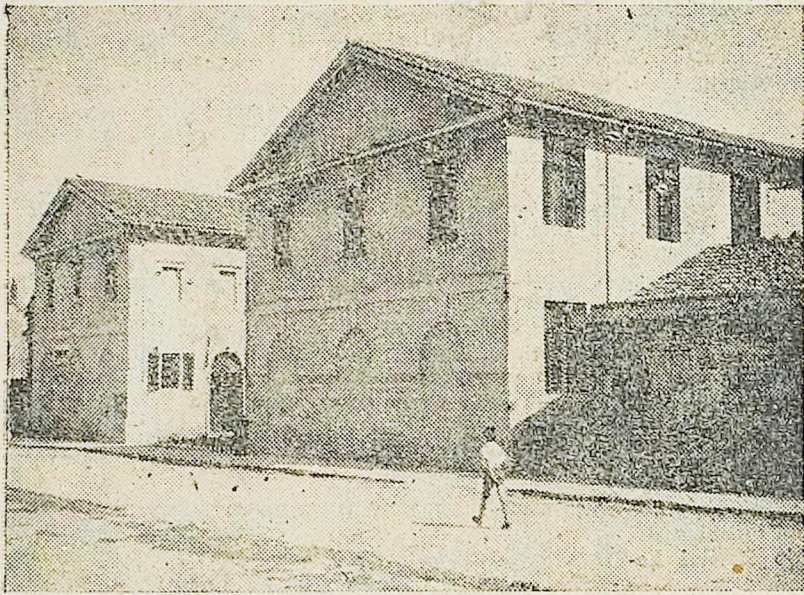
DOBRI USPEHI NA SLOVENSKI GIMNAZIJI V KOPRU

Na koncu šolskega leta je učiteljski zbor gimnazije v Kopru na svoji zaključni redovni konferenci, po pregledu uspeha vseh dijakov in vseh oddelkov, z zadovoljstvom ugotovil, da je letošnji uspeh mnogo boljši, kot je bil lani. Medtem ko je lani izdelalo razred s pozitivnim uspehom okoli 55% vseh dijakov, je letos ta procent narasel na 68,45%, kar je več kot dve tretjini vseh dijakov.

V posameznih razredih pa je bil uspeh izražen v odstotkih tale:

I. razred	56,60 %
II. razred	64 %
III. razred	63 %
IV. razred	59 %
V. razred	81 %
VI. razred	77 %
VII. razred	85 %
VIII. razred	92 %

Prvo veliko maturo na koprski gimnaziji je opravljalo 12 kandidatov. Od teh sta dva kandidata izdelala s prav dobrim uspehom, šest z dobrim uspehom, eden z zadostnim uspehom, dva imata popravni izpit, ena kandidatinja je pa zaradi neuspaha na pismenih izpitih bila zavrnjena za eno leto.



Na mali maturi, ki so jo opravljali privlačni, obiskovalci večerne gimnazije, je po rezultatu dva kandidata sta opravila nižji tečajni izpit s prav dobrim uspehom, pet s dobrim in trije z zadostnim uspehom, petel pa ni nobeden od prijavljenih kandidatov.

Od privlačnih, obiskovalcev večerne gimnazije, se je prijavilo za izpit čez I. II. in III. razred 39 kandidatov, ki so vsi izdelali razred, razen 10 pripravnikov, ki imajo v septembru popravni izpit iz enega ali dveh predmetov.

Za popravni izpit čez IV. razred se je prijavilo tudi 16 kandidatov, ki so med šolskim letom obiskovali na gimnaziji tucetke iz raznih predmetov. Ti so sedaj v junijemskem roku opravljali izpit iz prve skupine predmetov, na kar imajo pravico, ker so vsi bili borci ali pa aktivisti NOB, in so ga z uspehom opravili, razen dveh, ki imata v jeseni popravni izpit.

Iz tega pregleda vidimo, da so uspehi na splošno zadovoljivi in da so redni in privlačni dijaki letos vložili več truda pri svojem delu v šoli in da je zaradi tega tudi žetev ob koncu šolskega leta bila bolj bogata in plodna.

V sredo 18. junija 1952. so na slovenski gimnaziji v Kopru prvi maturanti zapustili šolske klopi in dali slovo srednji šoli. V šolstvu Slovenije je ta datum pomemben, ker je to prva slovenska gimnazijska matura v zgodovini naše Istre. Pred dobrimi petindesetimi leti smo imeli sicer v Kopru tudi naše študente, učiteljske, ki so prihajali iz vse Primorske na takratno trojezično učiteljsko v Koper, da bi se tu pripravljali za svoj bodoči poklic. Svoje slovenske gimnazije pa nismo imeli, ker nam jo takratna italijanska in nemška gospoda ni hotela dati. Cenu naj bo kmalu in tečaju Slovenca višja izobrazba? Naj ostane na zemlji in naj pokorno na njej gara za svojega gospodarja, tujega plemiča in bogatega meščana iz obalnega mesta. Ze to, da so nam miločno dali nekaj osnovnih šol in slovenske učitelje, se je zdelo tam izkoriščevalcem prave. Da bi pa našim otrokom odpeli gimnazijo in s tem pot v boljše življenje to jim še na misel ni prišlo,

kajti bili so se našega intelektualca, borca za narodnostne pravice našega vsepovsod zastopljenega ljudstva. Pač pa so sprejemali našo mladino v svoje konvikte in internate, kjer se je potem v tujih šolah počasi utapljala, zgubljala in pozabljala na svoj rod. V teh zavodih, ki so bili večidel v rokah raznarodovalcev in rimskih verskih fanatikov, so našim otrokom vcepili naši besedi in naši miselnosti tuje in škodljive nauke.

Ko se je leta 1945 pod udarci NOV podrla gnala in od našega ljudstva tisočkrat prekleta stavba krvavega fašizma in oholega rimskega imperializma, so tudi našemu šolstvu v Slovenski Istri zasijali lepši dnevi. Povsod, v vsaki vasi Istre, je zazvenela v šoli naša domača beseda in naš otrok je v šoli, ki je prej služila potujčevanju, pil lepo in sladko govorico svoje matere.

V Kopru se je v tistih dnevih ob težkih povojnih prilikah porajala slovenska gimnazija. Dolgo je trajalo, da smo jo spravili pod kolikor toliko dostojno streho. Težko je bilo s profesorji in učitelji, ki se jim ni bogač kaj dalo v ta naš lep ali od-

drugih učil. Slovenija nam je poslala opremo za vse učilnice in prirodoopisni kabinet. Dijakov je vsako leto več. Zmanjkuje nam prostorov, postaja nam tesno v stari stavbi. Nismo kam spraviti kabinetov, ne risalnice, ne predavalnice za fiziko in kemijo, ne sobe za glasbeni pouk in tako dalje. Treba bo misliti na novo šolsko poslopje, ki bo odgovarjalo vsem pedagoškim in higijenskim predpisom, ki jih zahteva sodobna vzgoja mladine.

Kaj bi vam pa povedal o našem kolektivu, o naši mladini in njenih vzgojiteljih? Če bi vam ravel, da je naš dijak delaven, zaveden in da ljubi svojo socialistično domovino, da naši profesorji z ljubeznijo in resnostjo vršijo svoj težki poklic, bi bilo s tem že pravzaprav vse povedano. Naša mladina pa ni samo delavna v šoli, temveč tudi izven nje. Povsod rada in veselo sodeluje, kamor koli je poklicana, skoraj je ni kulturne ali pa politične manifestacije, kjer ne bi bili naši dijaki zraven. Mislím, da je tako prav. Naj naša šolska mladina živi v čim tesnejši povezavi z našim delovnim ljudstvom in njegovim življenjem, ker si bo le tako pridobila življenjskih izkušenj in politično zrelost, ki jih bo na svoji življenjski poti s pridom uporabljala sebi, skupnosti in svoji socialistični domovini v konist.

P. M.

PRVI MATURANTI UČITELJSKA V PORTOROŽU

Na učiteljsku v Portorožu so letos maturirali prvi Istrani, kar lahko štejemo med najlepše in najpomembnejše letošnje dogodke pri kulturno - prosvetnem dvigavanju prebivalstva Slovenske Istre. Ti maturanti bodo že letos odšli v istrske vasi, med svoje ljudi, kot prva domača inteligenca. Od njih lahko pričakujemo, da se bodo še s posebno intenzivnostjo lotili težkega pionirskega dela v teh krajih, saj so na svoji koži občutili vse posledice fašistične raznarodovalne politike.

CVETKO GOLAR:

»Vdova Rošlinka«
na odru slovenskega ljudskega gledališča v Kopru

Po dveh resnih dramatskih delih, »Kralju na Betajnovi« in »Inšpektorju na obisku«, je Slovensko gledališče v Kopru naštevilo Golarjevo veseligr »Vdovo Rošlinko«. Ta naj bi bila nekakšen odhiti po dveh tako resnih umetniških delih. Priznam, da sem čakal uprizoritve te veseligr z mešanimi občutki: kje neki bodo dobili Rošlinko, tisto »ohotno babnico, ki jo sla po možitvi tako razganja, da bi vrgla svoje kipeče sle prepolno telo komur koli v naročje, samo da bi se pomirila in uživala?

V nedeljo 29. junija je koprsko gledališka družina gostovala z »Rošlinko« na Škofijah. Ta veseligr je uživala nekoč sloves »pakaste« igre. Režiser je njeno problematičnost dobro razumel. Črtal je dosti teksta, izpuštil vse lasečivne momente v igri (postelja!), sploh vse, kar bi prispevalo k poceni »zabavi« občinstva. Kar je izčiščeno ostalo, to ni bila več »Vdova Rošlinka«.

Po predstavi sem odhajal kar nezadovoljen in ostali gledalci tudi: gledali smo veseligr, toda — nismo se smejali! Smeha, zdravega, skupnega smeha ni bilo. Gledali smo pač čedno kmečko igro.

Vdovo Rošlinko, osrednjo osebnost v igri, je odigrala Stana Mlakarjeva. Podala je lik strastne vdove temperamentno in samopožrtveno, le v prizorih s hčerko ni zadovoljila. Ni vse v glasnem vpitju; v neštetih, skoraj neopaznih gibih glave in rok, zlasti pa na obrazu naj vidi gledalec vse tisto, kar se samo z glasom ne da izraziti. Več pozornosti naj bi posvetila maski. Rošlinka je zelo privlačna babnica!

Rošlinkovo hčerko Manico je prikupno odigrala Lada Lukša. Ona, kakor tudi njena prijateljica Tončka (Tončka Ventin) sta skupne prizore z Janezom odigrali živahno in naravno. Škoda le, da polovico njunega besedila nismo razumeli že v bližini odra. Maničina garderoba kliče po dobri šivilji.

Rožmanov Janez (Viljem Tomšič) je bil zdrav kmečki fant. V prizoru z Rošlinko bi morala biti njegova za-

Prvo leto prosvetnega dela

MKUD France Bevk Sv. Peter - Nova Vas

29. junija so imeli pri Sv. Petru velik praznik. Društvo je proslavilo zaključek prvega leta svojega delovanja. Ta dan je bil ves program na prostem, kar je zahtevalo tudi oder na prostem.

V društvu se je najvišje dvignila v prvem letu igralska družina, ki šteje 21 članov. Priredila je dve trodejanke, 5 enodejank in izvedla vse proslave naših praznikov. Gotovo je bilo delo težko, saj je bilo treba poleg režije iger skrbeti še za najosnovnejše pogoje: za oder, sceno, obleke, šminko itd. Ves ta najosnovnejši material je društvo stal približno 100.000 dinarjev. Največjo pomoč jim je nudila Podzveza v Kopru, kar je dokaz velikega razumevanja.

Društvo se je vse leto borilo tudi za športno igrišče. Športna družina bi gotovo odlično uspevala, če bi bil izpolnjen ta pogoj. Za drugo leto je rešeno tudi to vprašanje. Igrišče, ki bo stalo približno 200.000 dinarjev, bo v teh dneh odkupljeno. Kljub temu je športna družina le delala. V tem letu je vodila eno nogometno tekmo s Šmarjami — mladimi. Trd oreh je bil pevski zbor. Vendar je tudi ta nastopil v letošnji sezoni štrikrat. Nekaj časa je društvo imelo tudi godbeno šolo, ki je pa prenehala zaradi pomanjkanja instrumentov. Medtem pa se šola nadaljuje z onimi, ki imajo instrumente, to je stara novovaška godba. Učitelja jim plačuje Podzveza — nov dokaz.

Društvo je v tem prvem letu organiziralo tudi izkaznice za svoje člane. Tako se bo sčasoma utrdila tudi društvena zavest. Tu že društvo nosi svojo zaslug: združilo je (vsaj pri mladih) dve vasi: Sv. Peter in Novo vas v močan kolektiv bratstva in enotnosti.

Program nedeljske prireditve je bil menda najbogatejši od vseh dosedanjih prireditve. Igralci so uprizorili tridejanko — komedijo »Čevljar Krišpik«. Nato je nastopil prvi folklorna skupina in prikazala v na-

rodnih nošah dva slovenska narodna plesa: Regiment po cesti gre in Na Gorenjskem je fletno. Gledalci, ki jih je tokrat bilo neverjetno veliko, so bili polni nasmejanih obrazov ob uprizoritvi komedije. Toda ob narodnih plesih je bilo občinstvo prežeto s čustvi, da je privrelo iz njih navdušeno ploskanje. »Se in se bi jih radi videli!«

Na odru so nastopili znani igralci, katerih trud ni manjkal pri nobeni prireditvi: Ti so: Jordan, Slavko, Silvij, Franc in med njimi so ljudje navdušeno zaploskali 14-letnemu odličnemu igralcu Orlandu. Na odru se je uveljavljala že nekaj časa. Tokrat se je posebno izkazal. Vse kaže, da bo fant sledil klicem očeta Primoža in da Primožovo oko ni pogrešilo. Mica in Neža sta gotovo omembe vredni, prav tako Marcel in drugi. Pri plesu so sodelovali v večini isti igralci, razen Ane in Milke. Priznati je treba, da so poleg režiserja Gojkovića vsi igralci ogromno žrtvovali za uspešno prireditev. Dva meseca so žrtvovali noči; znova in znova od 11. do ene, ob štirih na delo in spet in spet od enajste do ene.

Ta dan je društvo tudi nagradilo svoje najboljše delavce. Bilo je 8 nagrad, 15 pismenih priznanj in 15 ustimenih pohval. Režiser je v imenu društva podal nagrade temle: Pucerju Jordanu, Debernardiju Jožetu, Pucerju Slavku, Ureku Silviju, Lampiču Francu, Pucerju Orlandu, Goreliju Brunu in Mahničju Marjanu. Prav gotovo niso te nagrade in druga pismena ter ustmena priznanja plačilo za delo. To so le skromna priznanja za požrtvovalno delo.

Mnogo je društvo napravilo v prvem letu. Krajani iz Sv. Petra in Nove vasi so lahko ponosni na svoje mlado društvo. Drugo leto bodo še večji uspehi; led je prebit, gradijo dvorano in Avgust ostane pri svojih. Vid

»Vdova Rošlinka«

na odru slovenskega ljudskega gledališča v Kopru

drega očitnejša, saj mu je vendar nedodno, da ga objema mati Rošlinka, ko vendar ljubi njeno hčerko. Sicer pa je svojo, dokaj zahtevno vlogo kar dobro odigral, kar so potrdili tudi gledalci, ki niso štedili z aplavzom.

Zelo zahtevno in utrudljivo vlogo Balantača, romarja, je odigral Dušan Kralj kar odlično. Na odru je zaživel romar-rastrganec, ni bil samo odigran. Kaže, da mu take vloge »leže«.

Kmetje Jerneje (O. Venturini) in Gasper (T. Klasine) ter oba vaša sladostrastneža Blažon (E. Frelj) in Tomažin (S. Pukiš) so bili prave gorenjske grče.

Pastir Tinčke (Alojz Usenik) je svojo vlogo dobro odigral. Bil je naravno ljubeč in — edini! — jasev v izgovorjavi.

Režiser Tugo Klasine nam je nudil to, kar je iz dosti črtane veseligr pač mogel dobiti.

Scenograf akad. slikar H. Pečarič je hotel postaviti na naš oder izbo gorenjske hiše, kar pa mu ni doela uspelo. Peč je v taki hiši vedno ob kuhinjski steni in jo gospodinja kuri iz kuhinje. V njegovi sceni bi jo pa morala kuriti s ceste. Ponesrečena je tudi slika Rošlinkinega pokojnega moža, ki predstavlja nekakšnega staromodnega gospoda. Gosposki obraz, pričeška, ovratnik in črna »mašnica« na metaljčka (manjka mu še havelok), to vse naj predstavlja Rošlinkinega moža — gorenjskega kmeta!

Šepetalka zasluži pohvalo, ni je bilo slišati.

Sceno je izdelal gledališki kolektiv. Zato zasluži pohvalo!

Gledalci, ki so skoraj docela napolnili veliko dvorano zadržnega doma, niso štedili z aplavzom.

Nosilki naslovne vloge so pri odprti sceni izročili velik šopek rož. F. C.

Izšla je 8. številka

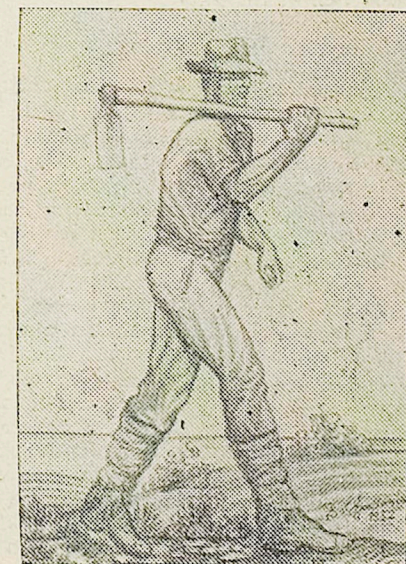
»Naše misli«

Z osmo številko, so končali dijaki slovenske gimnazije v Kopru prvi letnik. Šest števil so izdali rokopišno, sedmo in osmo so pa tiskali. Tisk je kar čeden, reči moramo, da je osma številka boljše tiskana od sedme in tudi vsebina je boljša, čeprav ni še taka, kot so si jo dijaki zamislili v uvodniku sedme številke.

Dopise so prispevali Ivan Pertot, Lidija Zalašček, Milenka Komel, Marija Sosič, Humbert Pribac in Raul Šiškovič, pesmi pa samo Ivan Pertot in Humbert Pribac. Ilustracij je malo in to je morda precejšnja napaka, ker so jih nadomestili s slikami. Najboljše so Apollonijske, katerih eno tudi objavljamo.

Ta številka je v glavnem posvečena prvi slovenski maturi v Istri in zato sta prispevala v njo tudi ravnatelj Peter Martinc, ki je napi-

sati: Mladini ob prvi veliki maturi in prof. Veljka Toma, ki je napisala svoje spomine na prva leta poučevanja v koprski gimnaziji.



ISTRSKÉ ZADRUGE NA POTI OSAMOSVOJITVE Velike zadružne gradnje

Prejšnji teden je bil v Kopru občni zbor zadružne poslovne zveze. Važen je predvsem zaradi tega, ker je prinesel neke nove poglede v zadružništvo in ker je odkritosrečno priznal napake, ki so jih delali nekateri voditelji med zadružniki.

Bil je naveden primer Vanganela, kjer samo dva člana upravljata zadružno, ki slabo deluje. Pokazalo se je, da taki primeri zelo slabo vplivajo na zadružno miselnost med kmeti, obenem pa koristijo našim sovražnikom, ki izkoriščajo vsako našo napako, da nas napadejo. Torej, v upravi zadruge morajo sodelovati vsi člani in ne samo vodilni, ki so postavljeni zato, da izvršujejo le sklepe zadružnikov.

Na zboru je bilo govora tudi o dvigu vinogradništva in živinoreje. Pokazalo se je, da stari vinogradi ne odgovarjajo novemu načinu gošpodarjenja, ker zahtevajo preveč nege, medtem ko pri novih vinogradih, se opravi isto delo v polovičnem času. Ugotovili so, da je naša živinoreja precej zastarala za drugimi deželami, saj dajejo naše krave komaj 1200 litrov mleka letno, medtem ko na Danskem tudi 2500, zato bo pa treba gledati na izbiro boljše krme. Na zboru je bilo napočno postavljeno vprašanje, naj bi se povečala živinoreja v obalnem pasu. Mislimo, da ni umestno širiti živinoreje na račun sadja in vina. V obalnem pasu ni pogojev za

živinorejo, če pa so, so le malenkostni in ne pridejo v poštev.

Pogovarjali so se tudi finančni plati zadrug in ugotovili, da leži preveč blaga v skladiščih, povrh tega pa so zadruge dolžne banki še 23.000.000. Da bi ta dolg odpravili, bo treba štediti in skrbno gospodariti. Zadruge bodo morale delati samostojno na podlagi svojih fondov iz deležev in jamstev. V nekaterih zadrugah, kjer je bilo poslovanje neredno, so zadružniki odklonili, da bi zvišali deleže in povečali sorazmerno jamstvo, nekateri pa so, vendar malenkostno. Iz vsega gornjega sledi, da je treba seznaniti zadružnike z vsemi potankosti zadružništva in jih vpeljati v upravljanje zadrug.

Važno je tudi diferenciranje med člani in nečlani. Ponekod so imeli člani zadruge samo to prednost, da so jim malenkostno povišali cene za pridelke. Potem se je ugotovilo, da je bilo po nekaterih zadrugah preveč uslužbenecv, ki so tako rekoč žrli denar, ne da bi bilo njihovo delo kdovekak koristno. Tem je treba poiskati drugo delo, a v zadrugah zmanjšati upravne stroške. Na zboru so tudi ugotovili, da bi lahko zadruge z marljivim poslovanjem prištele med 3 milijone dinarjev.

Velika je bila tudi pomoč zadružne poslovne zveze našim zadrugam,

ki so se znašle v tej fazi preusmeritve našega gospodarstva v škripih. Te težave pa so bile odpravljene in je bilo doseženo še več, da je okrajni ljudski odbor dal iz svojega proračuna 24.000.000 dinarjev za mehanizacijo kmetijstva. V pregledu uspehov so tudi ugotovili, da je danes v koprskem okraju včlanjenih v zadruge splošnega tipa 80% vseh kmetov in da so se nekatere zadruge osamosvojile. Za primer naj navedemo samo Pobege, Koper, Izolo in Sv. Lucijo.

Vprašanje zase pa so kmečke obdelovalne zadruge, v katere so se besno zaleteli vsi naši sovražniki in so raztrosili glasove, da se vračamo k staremu ter, da jih razpuščamo itd., dejansko pa se je pokazalo, da čeprav se je število zadružnikov malo zmanjšalo, se je proizvodnja povečala in so se zadruge v splošnem utrdile in ustalile. Dnevni zaslužek naših zadružnikov znaša 267 dinarjev. Čisti dohodek, ki je bil letos razdeljen med zadružnike znaša 33.069.000 dinarjev.

Glavna naloga našega zadružništva je, da poveča in izboljša kmetijsko proizvodnjo, ker se je pokazalo, da nekatere naše sadne vrste ne morejo konkurirati na tujih trgih, boljše vrste sadja, ki so prišla zadnja leta na trg, tako se je zgodilo v Trstu, kjer se naše črniče prodajali za 30 lir manj, kot neke vrste Vignole iz Italije.

V Ljutomerskem okraju gradijo zadružniki celo vrsto gospodarskih poslopij. Ta poslopja bodo služila skupnim zadružnim koristim.

V kmečki delovni zadruzi Stroča vas so zgradili silos, gnojno jamo in goveji hlev za 54 glav živine. V zadruzi Razkrižje so zgradili moderen goveji hlev, gnojno jamo in dogradili silos. V Koričah so zgradili svinjak za 120 prašičev in gnojišče. V Bučevcih so spravili pod streho dvonadstropni mlin zadružnega sklada. V Preski so zgradili upravno zadružno poslopje in večje skladišče.

V Zerovincih so končali gradnjo zadružnega doma, v Križevcih pa so v zadružnem domu uredili trgovske prostore. Pri Miklavžu so v zadružnem domu uredili dvorano, preuredili poslopje krajevnega LO, pošto poslopje, gasilski dom, krajevne gostilne in pekarijo. Na Desnjaku so zgradili gasilski dom, v zadruzi Veržej pa so zgradili strojno lopo.

Gradbeno podjetje zadružnega sklada v Ljutomeru je dogradilo v Ljutomeru stanovanjske hiše, okrepe-

valnico zadružnega sklada, okrajno klavnico in mizarke delavnice. Poleg tega je podjetje zgradilo mehanično delavnico sklada in cisterno za kemikalije. Za zadružni sklad pa je zgradilo skladišče, mizarstvo delavnico in delavnico cementnih izdelkov. Les, ki so ga uporabili pri gradnjah, so zadružniki po večini sami spravili s Pohorja.

V Stroči vasi gradijo kombinirani svinjak za 120 glav, en goveji hlev in strojno lopo. V zadruzi Mota dograjujejo moderen goveji hlev in kombinirani svinjak, v Krapju pa goveji hlev in veliko zadružno skladišče. V zadruzi Lahonci bodo v kratkem pričeli z gradnjo skladišča in dvorane, v Bolehnečcih pa z gradnjo modernega hleva in svinjaka.

Zadružniki obmurskih krajev razkazujejo obiskovalcem trdo, toda uspešno delo svojih rok in ponosno ugotavljajo: »V slogi je moč!« Pri njih velja tudi star slovenski pregovor: »Žrno do zrna pogača, kamem do kamna palača.«

M. Š.

Kokošjereja na Tolminskem

V prvi vrsti ima Tolminska zelo razvito živinorejo. Precej je razvita tudi ovčje in kozjereja. Slednjo bi bilo treba zaradi škode, ki jo povzročajo koze postopoma odpraviti. Ovce redijo posebno v zgornji Soški dolini in v Breginjskem kotu.

nje so mnemja, da se kokoši ne izplača rediti, ker več pojedjo kot pa dajo dohodka. To ne drži, ker so v takem kraju dani vsi pogoji, da se kokoši delno hranijo s pašo na prostem. Poleg kokoši bi lahko gojile gospodinje tudi gosli, kar bi znatno

KAKO JE Z ZATIRANJEM KOLORADSKEGA HROŠČA?

Pri pregledih krompirišč je bilo ugotovljeno, da koloradski hrošč ni prizanesel niti na Koprskem. Komisija za pregledovanje je ugotovila, da se isti zelo naglo širi. Povsod, kjer je komisija ugotovila okužena krompirišča, je takoj obvestila lastnike in odgovorne oblasti. Videti pa je, da ni zadostnega zanimanja ne od strani lastnikov krompirišč in niti ne od za to odgovornih. Obstaja nevarnost, da se bo hrošč pri nas ugnedel tako močno, da bi lahko nastale težke posledice pri gojitvi krompirja.

Pokazalo se je, da ličinke hrošča ne prenesejo vročine, saj v vročih dnevih že kmalu po deseti uri začnejo lesti s krompirjevice in se zarijejo v zemljo.

Tudi uporaba zatiralnega sredstva DDT v tekočem stanju, ki ga priporočajo za zastrupljanje krompirišč, je vse premalo učinkovita. To pa zato, ker DDT nima barve in je težko ugotoviti, kje je že bilo škropljeno. DDT v prahu pa se je tudi pokazal preslab in premalo učinkovit, zato bi ne bilo napačno, ako bi se začelo škropljenje z arzenikom. Nujno bo potrebno začeti z vsemi razpoložljivimi sredstvi, da bo učinek večji in hitrejši.

Nalogo pokončavanja hrošča je prevzel Zavod za pospeševanje gošpodarstva.

Zrna kmečke modrosti

Se vedno je živa po naših vaseh stara modrost, ki ima poseben pomen v kmetijstvu. Praktične izkušnje, ki so jih iz roda v rod pridobivali naši predniki, so našle izražanje v rekah in pregovorih. Taki reki in pregovori so nekaki nasveti, ki se jih lahko še vedno poslužujemo naši ljudje pri svojem praktičnem delu. Na Cerkljanskem sem slišal od starih ljudi tele reke:

Zemlja kmetu: Obdelaj ti mene, ali pa bom jaz tebe.

Ko orješ za ajdo, se mora od brazde kaditi.

Ajda mora trikrat »gagati« (trpeti sušo) potem da dober pridelek.

Če se vsejati ne pusti, se tudi pridelati ne.

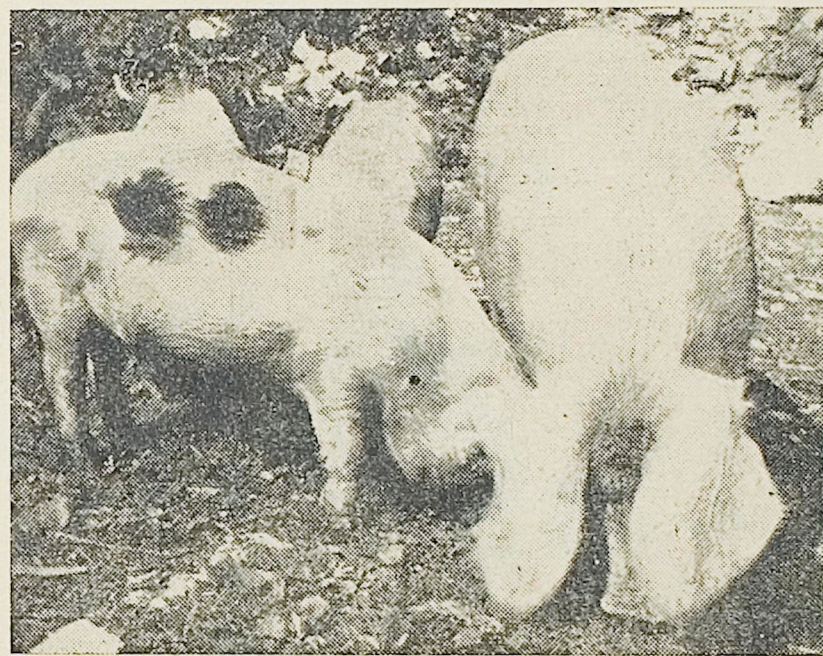
Ravan je kapitan, griva (strmina) je reva, grič pa hudič.

Gnoj je kmetov gospod — temu se odkrivaj.

Gornje objavljamo z željo, da bi vsi, ki vedo za take in podobne reke po vaseh, zbrali vse in jih nam poslali v objavo.

VODNA ZADRUGA V DOLINI MIRNE

V dolini Mirne je 700 kmetovalcev ustanovilo svojo vodno zadruzo. Kmetje bodo odlej preko izvoljenih organov sami upravljali vse nakeane naprave te doline.



Praščjerejci, nastopili so vroči dnevi in s tem nevarnost praščje bolezni rdečice. Če še niste dali cepiti praščjev proti tej bolezni, storite to

ZADRUŽNIKI IN KMETOVALCI — VAM V POMOC ...

Danes nekaj novega za vse, ki radi prebirajo strokovne in poučne revije. Zavod za pospeševanje gošpodarstva in okrajna zadružna zveza v Kopru ta poslali svojim članom in nečlanom — prvo številko »Kmetijskega vestnika«, ki naj bi bil od sedaj naprej glasilo teh dveh za naše gošpodarstvo tako važnih ustanov in hkratu svetovalec in pomočnik našim zadružnikom in kmetom. »Kmetijski vestnik« bo izhajal enkrat mesečno s pestro vsebino člankov iz poljedelstva, vrtnarstva, sadjanstva, vinogradništva in živinoreje. Letna naročnina je 120 din, posamezna številka pa stane 10 dinarjev. Urednik revije je znani strokovnjak in naš sodelavec dr. Franc Juriševič.

»Naša vasa« je naslov drugi kmetijski bogato ilustrirani reviji, ki je začela izhajati v Ljubljani kot glasilo slovenkega kmetijskega zadružništva. »Naša vasa« bo izhajala dvakrat mesečno in bo prinašala, kot piše uredništvo v prvi številki, »članke kmetijskih strokovnjakov in praktičnih kmetovalcev, ki naj bi v preprosti besedah posredovali desetletno slovenskih kmetovalcev svoja dognanja.«

Prvi dve jumitski številki sta izšli. Lahko rečemo, da sta se kar dobro predstavili. Prinašata bogato ilustrirane strokovne članke. Vsaka številka obsega 16 strani strokovnih člankov in štiri strani slik na najboljšem papirju. Poleg tega ima še več strani obvestil. Naročnina do konca letošnjega leta je samo 220 din. Za redne naročnike stane posamezna številka 15 din v razprodaji pa 20 din.

Revija zasluži vso pozornost naših zadružnikov in kmetovalcev, ki jo bodo brez dvoma radi sprejeli in nje črpali masvete za izboljšanje dela in dobivali pobud za nadaljnji napredek in razvoj gošpodarstva.

Za 12 milijonov dinarjev novih strojev

Kmetijske zadruge so prejele tedni za 12 milijonov dinarjev kmetijskih strojev, ki jih je Zveza kme-

tijskih zadrug koprškega okraja nabavila v inozemstvu. Devize za nabavo teh strojev so kmetijske zadruge preskrbele same z izvozom kmetijskih pridelkov. Dinarsko kritje pa je dala ljudska oblast.

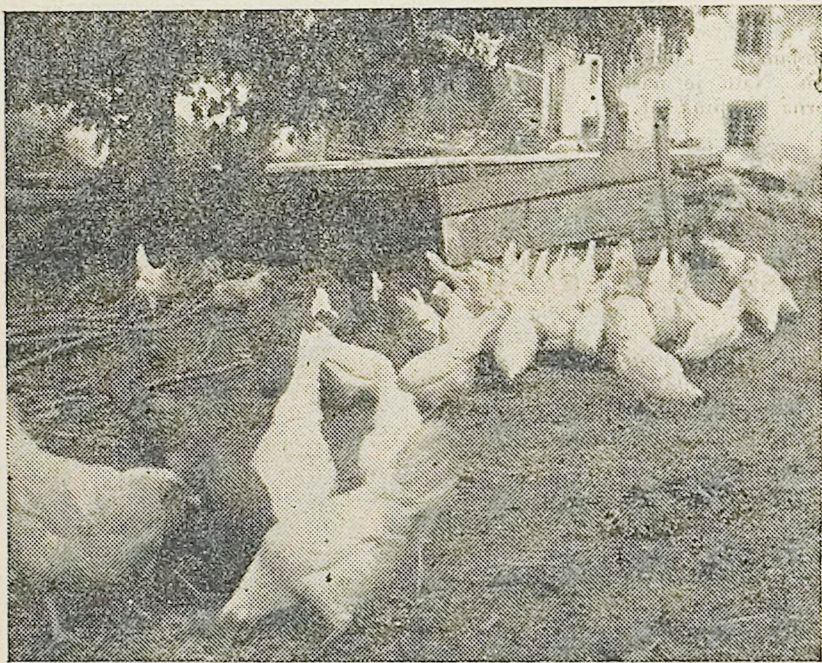
V Posavju obnavljajo vinograde

Posavje ima poleg Primorja in Bele Krajine najtoplejšje prednbeje v Sloveniji. Zato na tem področju ne uspevajo najboljše jablane, pač pa breskve, češnje, žlahtne hruške in vinska trta. Za breskve so v Posavju še bolj ugodni pogoji kot na Primorskem, kar dokazuje izredna dišavost plodov, sočnost in lep razvoj drevoja brez namakanja. Dokaz temu so dosedanja breskvini nasadi nekaterih kmetovalcev že iz prejšnjih časov (Fornazarič, Mižigaj, Trpin, Koržič, Primožič itd.).

Vsa ta dejstva je med drugim sprevidel tovariš Vesel, dosednji predsednik in strokovni vodja znane sadjarske zadruge »Osojnik« pri Ptuj. Kot preizkušeni praktik se je odločil urediti v Posavju večje plan-tazne nasade breskev in žlahtnih hrušk. Da bo delo uspešnejše, je Okrajna zveza kmetijskih zadrug v Krškem nabavila za rigolanje lastno rigolno garnituro: dva težka traktorja-goseničarja in tritonski rigolni plug. Dosedaj so v Leskovcu arondirali v ta namen 50 ha zemljišč. Obstaja pa možnost začetni kompleks povečati na 100 hektarjev.

Drugi večji zgled novih nasadov v Posavju nudi novo ustanovljena kmečka vinogradniška delovna zadruza Pišec. Pri tej zadruzi so v jeseni zrigolali okrog 9 hektarjev površin, od katerih je določeno dva in pol hektarja za breskve, 4 hektarje za vinograd, druga pa za matičnjak in trsnico. Letos sadijo breskve in vinograd, medtem ko bodo matičnjak zasadili šele prihodnje leto. Od breskev so zasadili: Halberto, Pistojo in Amsden.

Narčt za novi vinograd v Pišecah se razlikuje od dosedanjih navadnih po tem, da tečejo vrste počez, ne pa v smeri strmine. Na ta način bo olajšana obdelava z vprežno živino ali s stroji.



Za kokošjerejo in zajčjerejo do sedaj niso imeli takega zanimanja kot bi ju zaslužili. Redki so primeri, da bi gospodinje prodajale jajca na trgu. To nikakor ni prav, ker so za to dani pogoji. Lahko bi gospodinje imele dovolj jajc za domačo uporabo in še za trg. Nekateri gospodi-

izboljšalo trg, ki sedaj nima na razpolago takega mesa.

Tudi zajčjereja, ki je bila pred vojno precej razvita, je sedaj na zelo nizki stopnji. Tu bi bilo potrebno razviti malo propagande s predavanji, da bi vzbudili med kmetovalci zanimanje.

Kako lepo bi bilo, če ...

Kako lepo bi bilo — če — bi naše gošpodarstvo šlo boljše kot gre sedaj. Kako lepo bi bilo — če — bi ne bilo vseh tistih številnih škodljivcev v zemlji, na zemlji in v zraku. Kako lepo bi bilo — če — bi se delo iz zemlje privabiti še več in dobrih pridelkov. Kako lepo bi bilo — če — ...

Taka in podobna vprašanja so za današnjega zadružnika in kmeta velikega pomena. Res je in še vedno drži stari rek: Kolikor znaš — toliko veljaš. Če hočemo znati, se moramo učiti. Brez učenja znanja ni mogoče pridobiti. Da bomo počasi odpravljali tisti nadležni — če — bo treba v bodoče pogledati v globino takih vprašanj. Zdi se, da je vendar le malo premalo sodelovanja od strani zadružnikov in kmetov samih. Vedno poudarjamo, da je gradnja socializma težka stvar. Samo ne gre nikjer nič. Treba je trdo prijeti za delo. Takrat pa, ko je treba — trdo prijeti — pride znanje zelo prav. Šele takrat se spozna njeno vrednost. Pot do napredka pelje samo skozi znanje.

Naš človek, ki obdeluje zemljo, je

ZA KLAZIJE RRE MADRE

12. NADALJEVANJE

To notranje doživetje, ki ga je doživel Dobbs v tej minuti, je razločila oba moža, ne da bi se tega zavedala. Bila je ločitev njunega čustvenega sveta. Odslej sta korakala vsak za svojim življenjskim smotrom. Njuni različni usodi sta se začeli oblikovati.

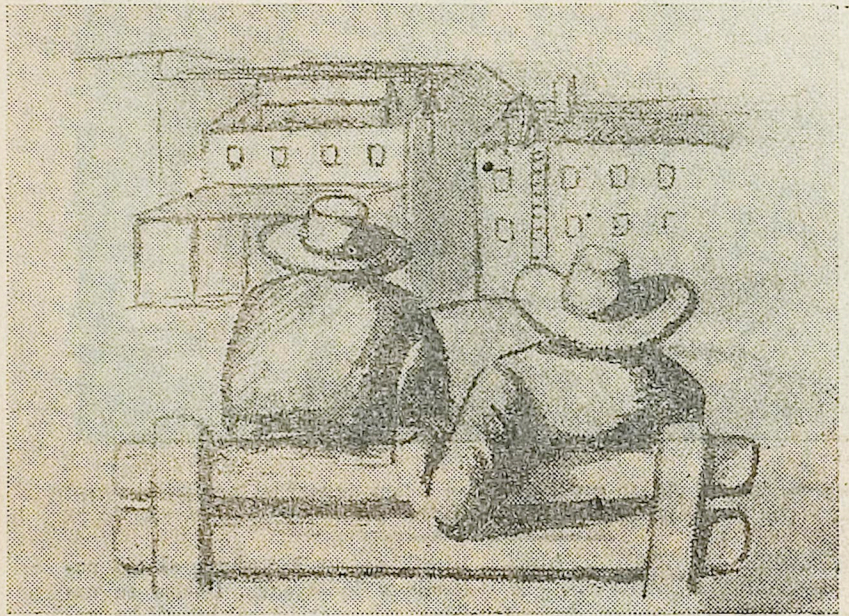
»Zlato pa zakleto?« je rekel Curtin ugovarjaje. »Ne vidim, kje je prekletstvo? Prav toliko blagoslova je na njem. Odvisno je samo od tega, kdo ga ima. Posestnikov značaj ustvarja prekletstvo ali blagoslov. Daj lopovu kremence v roke ali pa suhe gobe, uporabil jih bo za lopovščino.«

»Lakomnost je edina lastnost, ki jo povzroči zlato v svojem posestniku.« Dobbs se je čutil, kako je prišel do tega mnenja. Zdela se mu je tuje. Toda prigovarjal si je, da ga je izrazil samo, da bi Curtinu ugovarjal.

»To, kar sedajle govoriš, je prava bedarija,« je odvrnil Curtin. Ne da bi nameraval, si je izbral bolj zaupljiv način pogovora in tudi Dobbs si ga je brez misli osvojil, kakor bi niti ne občutil spremembe.

»Vse je samo od tega odvisno,« je nadaljeval Curtin, »ali ljubi posestnik zlato samo po sebi ali pa mu je za sredstvo, da doseže z njim kak pomen. Vsaj so tudi pri vojaki častniki, ki bolj pazijo na to, da je jermenje natančno očiščeno, kakor pa na to, da je uporabno. Zlato samo po sebi ni potrebno. Če se mi posreči koga prepričati, da imam mnogo zlata, lahko dosežem prav isto, kakor če bi ga resnično imel. Ni zlato, ki človeka izpreminja, marveč moč, ki jo lahko uresniči zaradi zlata, je tisto, kar ljudi tako vznemirja, kadar vidijo zlato ali pa samo slišijo o njem.«

Dobbs se je naslonil na klop, na kateri sta sedela. Pogledal je kvišku in je zapazil na strehi neke nasproti stoječe hiše dvoje delavcev, ki sta napeljevala telefonske žice. Stala sta tako nezanesljivo, da je človek vsak hip pričakoval, da bosta padla navzdol. »Za štiri peze ali za štiri peze petdeset na dan,« je razmišljal Dobbs, »in zmeraj v nevarnosti, da si zlomita tilnik ali polomita kosti; pri postavljanju črpalnih stolpov je prav tako, samo da nevarnost nekoliko bolje plačajo.«



Potem je razmišljal o tem, da žive delavci prav po pasje. Ko je predel misel dalje, je vprašal: »Ali bi ti izdal prijatelja, da bi obdržal vse zlato zase, kakor so poskušali oni trije?«

»Tega sedaj ne morem reči,« je odgovoril Curtin. »Ne vem, ali je kje človek, ki bi mogel natančno reči, kaj bi napravil, če bi si lahko pridobil veliko množino zlata in če bi priložnost nanesla, da bi druge soudeležence odpravil. Menim prav gotovo, da je vsak človek drugače ravnal, kakor je sam pričakoval, v trenutku, ko je nenadoma dobil mnogo zlata ali pa je imel vsaj priložnost, da si ga spravi v žep.«

Dobbs je še zmeraj opazoval telefonske delavce. Čeprav tega delavcem ni privoščil, je vendar tiho upal, da bi kdo padel, ker bi to nekoliko spremenilo enolično življenje.

Ker pa ni nihče padel, se je zavedal, da nerodno sedi in da ga bole ramena. Zopet se je zravnil na klopi in si prižgal cigareto. Zrl je za dimom in tako rekel: »Jaz bi napravil kakor Tilton. To je najbolj gotovo in potem

ti ni treba več tako garati in se lačen potepati okrog. Zadovoljil bi se z majhno količino in odšel bi po svojih potih. Drugi naj se zaradi mene bijejo.« Curtin ni vedel na to kaj odgovoriti. O vsem sta že dodobra razpravljala in pričela sta govoriti o nečem drugem, o nečem povsem brezpomembnem, samo da bi govorila in bi ne sedela tako bedasto.

Ko pa sta se popoldne vrnila s kopanja v reki in se vso pot jezila, da sta morala hoditi po prašni avenuji, ker sta si hotela prihraniti petnajst centavov za električno železnico, sta znova načela pogovor o zlato. Zmeraj sta bila samo napol sita, zmeraj ju je žejalo po kozarcu ledene vode, zmeraj slabo naspana, ker sta spala na trdih in nerodnih posteljah — zato sta zmeraj mislila na zlato. Tisto, na kar sta res mislila, je bila izprememba njunih razmer. Te razmere pa so se dale spremeniti samo z denarjem. In denar je bil v bližnjem sorodstvu z zlatom. Tako je postajala misel na zlato zmeraj močnejša in je izbrisala iz njiju vse druge misli. Naposled sta spoznala, da jima denar ne more pomagati, da ju lahko reši samo zlato, samo velika gora zlata iz tega življenja, iz tega nihanja med lakoto in napol sitostjo. Živela sta v deželi, kjer so bili nezasiščeni zakladi zlata. Videla sta zlato, kako se je bleščalo pred njima, videla sta ga celo, ko sta zamižala, ker je sonce tako neumljeno bleščalo sijalo po belem prašnem trgu. Mogoče ni bilo zlato, mogoče je bil vroči asfaltni pločnik, beli prah, bele hiše, kar ju je tako vznemirjalo. Toda, naj sta razmišljala o tem ali onem, zmeraj so se jima misli povračale k zlato. Zlato je pomenilo ledeno vodo, zlato je pomenilo zadovoljiv žolodec, zlato je pomenilo hladno stanovanje v visoki, elegantnem hotelu na rivieri. Zlato, samo zlato, potem bi bilo konec postopanju pred ameriško banko, kjer sta že tolikokrat nahrulila kakega menadžerja s petrolejskih polj za ničevno pezo ali za delo. To je bilo poniževalno in sploh je tole vse skupaj pasje življenje.

Objave in oglasi

R A Z P I S

konjskih dirk, ki jih priredi KLUB ZA KONJSKI SPORT »HEROJ VOJKO« POSTOJNA 13. julija 1952 ob 14. uri na letališču Rakitnik pri Postojni.

1. MANEŽKO JAHANJE: Istočasno izvajanje dveh oddeljen članov KKS »HEROJ VOJKO«. Posamezni jahači se bodo ocenjevali. Nagrada: Castne za prve tri vsakega oddeljena.
2. Dirka: »LIPICANCI« Enovprečna vožnja za 3 letne starejše Lipicance. Proga 2000 m. Nagrade: Din 8000 (4000, 2000, 1200, 800). Prijavnina Din 200.—
3. Dirka: »PREDVOJASKA VZGOJA« Vožnja s topovskimi prednjaki članov KKS »HEROJ VOJKO«.
4. Dirka: »NASI PIVCANI« Enovprečna vožnja za triletno in starejše delovne konje, ki so last kmetov, zadrug, posestev, ekonomij in podjetij. Proga 2000 m. Nagrade: 8000.— (4000, 2000, 1200, 800). Prijavnina Din 200.—
5. Dirka: »NASI PIONIRJI« Ravna galopska dirka za konje, ki so last klubov za konjski sport, JLA, NM, ki se uporabljajo za vežbanje v jahanju, brez izenačenja teže. Pravico nastopa imajo: pionirji do 16 let. Proga 800 m. Nagrade: Castne. Prijavnine ni.
6. Tekmovanje v preskakovanju zaprek kat. »B«: 8—10 zaprek, — 12 skokov, višina 0,90 — 1,10, širina do 1,20 brez jarka. Tekmujejo tri letni in starejši konji JLA, in KKS. Steza oblika zaprek in čas bo objavljen pred pričetkom tekmovanja. Udeležba samo za pripadnike KKS. JLA in NM. Nagrade 10.000.— (3000, 2000, 1300, 1000, 900, 700, 600, 500). Prijavnina Din 100.
7. Dirka: »NASI MLADINCI« Ravna galopska dirka za konje, ki so last klubov, JLA in NM, brez izenačenja teže. Pravico nastopa imajo mladinci do 18 let. Proga 1800 m. Nagrade: Castne. Prijavnine ni!
8. SPOMINSKA DIRKA: »HEROJ VOJKO« Dvoprežna dirka triletnih in starejših konj, last KKS, JLA in NM, kmetov, zadrug, posestev, ekonomij in podjetij.

Proga 2600 m. Nagrade: 10.000.— (4000, 3500, 2500). Prijavnina Din 200.—

9. Dirka: »NASI PARTIZANI« Ravna galopska dirka za konje brez izenačenja teže. Pravico nastopa imajo člani, JLA in NM. Proga 2000 m. Nagrade: 10.000.— (4000, 3500, 2500). Prijavnina Din 200.—

O P O M B A :

Dirke bodo po Pravilniku ZVEZE ZA KONJSKI SPORT JUGOSLAVIJE. Klub si pridržuje tudi po prijavi brez izenačenja teže. Pravico nastopa imajo člani, JLA in NM. Proga 2000 m. Nagrade: 10.000.— (4000, 3500, 2500). Prijavnina Din 200.—

MIRANDA BABIČ, roj. 28. XII. 1931. v Babičah, stanujoča istotam, je izgubila svojo osebo izkaznico št. 39019/519, izdano od KLO Marezige in jo razglasa za neveljavno.

Š A H

ŠAHOVSKO PRVENSTVO PRIMORSKE

Šahovska zveza Slovenije je povelila Šahovskemu društvu Idrija izvedbo prvenstva Primorske za posameznike. Turnir se bo začel v Idriji 10. julija ob 10. uri v dvorani MLO.

Vse primorske šahovske edince imajo pravico, da pošljejo po enega udeleženca, Cerkno, Tolmin, Postojna in Idrija pa po dva udeleženca. Turnir bo imel 12 ali 16 šahistov, ki bodo odigrali dnevno po dve partiji. Igralo se bo na ure in vsak udeleženec bo moral pisati partije. Zmagovalec dobi naslov prvaka Primorske za leto 1952 in bo imel pravico sodelovati na polfinalnem turnirju Šahovske zveze Slovenije, ki se bo začel 20. julija v Tolminu.

Društva morajo poslati prijave najkasneje do 5. julija Šahovskemu društvu Idrija. Stroške potovanja nosijo društva, stroške prehrane nosi zveza, prenočišča pa idrijsko društvo.

Internacionalni mojster Vasja Pirc je odigral v Elektrogospodarski šoli v Cerknem simultanko s 40 nasprotniki. Po triumi borbi je mojster 35 partij dobil, 4 remiziral in eno izgubil. Mojstra je premagal učenec III. a razreda Krsta Paripović, remiziral pa so Mirko Kukovičič, Filip Duvančič, Rudi Jeršin in Ciril Šavli.

xxx

V počastitev dneva učencev v gospodarstvu je bil 23. VI. v Elektrogospodarski šoli v Cerknem brzotur-nir, katerega se je udeležilo 40 učencev in uslužbencev šole. V finalnem tekmovanju je osvojil prvo mesto s 25 točkami uslužbenec šole Jeršin Rudi, drugo mesto pa s 25 točkami Falatov Peter.

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

od 5. VII. do 11. VII. 1952

SOBOTA 5. 7.: 14.20 Od Triglava do Jadrana; 18.15 Bosanske sevdalinke; 18.30 Morja široka cesta; 18.50 Melodije iz operete »Pri belem konjčku«; poje Rožica Kozem; 21.00 Veseli zvoki; 21.30 Od sobote do sobote.

NEDELJA 6. 7.: 8.30 Za naše kmetovalce; 9.00 Mladinska oddaja: Najlepše pravljice; »Slavec in roža« — Pogovor s pionirji; 13.00 Kdo poje lepše; 13.45 Glasba po željah; 14.30 Domači zvoki; 16.45 Z mikrofonom med našim ljudstvom; 18.45 Popularni revijski orkestri.

PONEDELJEK 7. 7.: 14.20 Ob Soči in Zili; 18.15 Vesele ritme igra na harmoniko Jože; 18.30 Pojo solisti ljubljanske Opere; 21.00 Slušna igra: Carlo Goldoni »Lažnivec«; 22.00 Nočni koncert.

TOREK 8. 7.: 13.50 Igra orkester JLA iz Portoroža; 14.20 Kulturni razgledi; 18.15 Pesmi našega juga; 18.30 Radijski roman: Dama s kamelijami (5. nadaljevanje); 19.00 Znani simfonični biseri; 20.00 U. Giordano »Andrea Chenier«; opera v 4 dejanjih; 22.00 Plesna glasba.

SREDA 9. 7.: 14.20 Od Triglava do Jadrana; 18.15 Igra saksofonist Srečko Dražil; 18.30 Revijske melodije; 21.00 Poje komorni zbor RJCT p. v. Mirana Hasla; 22.00 Glasba za ples in razvedrilo.

ČETRTEK 10. 7.: 14.20 Po svetu okrog; 18.15 Makedonske narodne; 18.30 Iz naše narodne revolucije; 18.40 Odlomki iz simfoničnih pesnitev.

PETEK 11. 7.: 13.50 Igra orkester JLA iz Portoroža; 14.20 Literarni obzornik; 18.15 Srbske narodne; 18.30 Odlomki iz slovenskih oper.

Križanka

1	2	3	4	5	6
7		8			
9	10		11		
12		13		14	
15					
16				17	
18		19	20		
	21				
22	23		24		
25		26		27	
28			29		30
31					

Besede pomenijo

Vodoravno: 1. izumetničenost, cirkuška umetnost, 7. nikalnica, 8. Stevessonov junak (»Dogodivščine na otokih«), 9. talen, kopen, 11. prislov: prav, ravno, 12. slovanski knez, znan po svojih pohodih na Carigrad, 14. dva enaka soglasnika, 15. reka v Afriki, 16. reka v Nemčiji, pritok Donave, 17. kratica za »nogometni klub«, 18. dva soglasnika iz besede remta, 19. Avar, 21. električni pol, 22. zlato (franc.), 24. gib, migljaj, 25. gradbeni material, 27. vodno drevo, čebelji pamj, 28. moško ime, 30. pomožni glagol, 31. mesto ob Dravi.

Navpično: 1. ime in priimek slovenskega pisatelja (»Lukarj« Na splavih), 2. pripadnik posebne smeri v umetnosti in literaturi, 3. veznik, 4. del ust, 5. popolnoma podoben, sličen, 6. ime in priimek slovenskega pisatelja (»Kapitanovik«), 10. položaj, 13. član sveta starešin v Sparti, 17. dan v tednu (množ.), 20. drevo (dativ), 23. sirota, 26. rubiška mreža, 29. medmet vzpodbude.

*

REŠITEV KRIŽANKE IZ 26. ŠTEV.

Vodoravno: 1. kopita, 8. bober, 9. in, 11. karo, 12. Homer, 14. Avar, 15. la, 16. met, 17. len, 18. ali, 19. ost, 20. Ra, 21. plen, 22. gnano, 23. njen, 25. os, 26. katar, 28. oratev.

Navpično: 2. Ob, 3. poker, 4. Ibar, 5. ter, 6. arogantnost, 7. Miha Marinko, 10. novela, 13. mati, 15. le-seno, 17. Lola, 21. Punat, 22. geta, 24. jar, 27. re.

— POROČNA NOČ —

(Nadaljevanje s 7. strani)

stopil k njemu, mu odrezal glavo in je togoten kakor je le mogel biti, konja razkosal.

Ko je torej žena videla, kako je pokončal svojega edinega konja in da s takšno smrtjo preti vsakomur, ki ga na besedo ne uboga, je izprevidela, da to nikakor ni puhla sala, in se je tako ustrašila, da ni več vedela, ali je še živa ali že mrtva. On pa je pihal od jeze in je ves okrvavljen sedel nazaj na mizo in prišel: pa če bi imel tisoč neposlušnih konj, dedcev ali žensk v svoji hiši, vse bi pokončal; potem je sedel in gledal naokoli, s krvavim mečem na kolenih.

In ko je pogledal sem in tja in ni opazil nobenega živega bitja več, je uprl svoje strašne oči v ženo in ji rekel, sila razkačeno, še vedno z golim mečem v roki: »Vstani in mi prinesi vode, da si umijem roke!« Gospe je bilo pri srcu, kakor da je že razsekana na drobne kose; že je poskočila in mu prinesla vode. Tedaj je vzkliknil: »Ha! To sem bogu hvaležen, da si me ubogala, kajti, ker so me oni trije bedaki tako razkurili, bi sicer bilo tudi po tebi, kakor je bilo po njih.« Nato ji je zapovedal, naj mu da jesti, in je ubogala; zarjaval pa je tako, da je že mislila, da ima glavo v orepih.

In tako je bilo vso noč in žena ni niti mrknila, marveč storila vse, kar koli ji je zapovedal. Ko sta za kratek čas zadremala, ji je rekel: »Tak sem, da ne morem v miru zaspati; poskrbi, da me ne bo nihče zbudil, in mi pripravi dober zajtrk!«

Drugo jutro, že navezgodaj, so se zbrali četje in matere in tete pred vrati. In ker je bilo motri vse tiho, so bili v strahu, da je mladi zakon-ski mož nemara mrtev ali ranjen, in ta skrb jih je še bolj prevzela, ko so skozi špranje v vratih zagledali samo ženo. Komaj jih je ta opazila pri vratih, že se je priplazila tiho in plašno do vrat in jim hitela šepetati: »Nesrečni ljudje, kaj vendar hočete? Kako se drznete k vratom in tu kramljati? Molčite, sicer bo po vas!«

Ko so ti zunaj to slišali, so se močno začudili. Ko pa so zvedeli, kako sta mlada zakonca prebila noč, so mladega moža hvalili, ker si je znal tako imenitno pomagati, da je pometel v svoji hiši. Posihmal je bila njegova ženska takšna, da jo je lahko okoli prsta ovil in sta srečno živela.

Neki dan po tem je pa hotel fast posnemati svojega zeta in je tudi on pokončal svojega konja; a žena mu je rekla: »Nikar no, stari! Prepozno si se zmislil. Mridva se že pozna!«

Kupimo 2-tonski tovorni avto znamke „DODGE“

Ponudbe z navedbo stanja, cene vozila in načina plačila na Pekarsko podjetje „Center“

Maribor, Grajski trg št. 6

Vso skrb otroku, materi in družini

Pred nami se vsakodnevno postavljajo vrsta nerešenih vprašanj in odgovornih nalog glede skrbi za otroka, mater in družino. Vse to ne zahteva od nas samo mnogo dobre volje in dela, temveč tudi globoke ljubezni. Nedvomno je, da vsa težka in komplicirana vprašanja, ki so s tem v vezi, ne bomo mogli rešiti nankrat, toda lotiti se jih moramo in na njih delati stalno in z vso odgovornostjo. Za danes bomo navedli nekaj perečih vprašanj v Slovenski Istri, zelo pa bomo hvaležni našim bralkam in bralcem, ki bi nam bili pripravljeni s pametnimi nasveti ali tudi dejansko priskočiti na pomoč.

V Slovenski Istri je zlasti po vaseh zelo razširjeno pitje alkoholnih pijač, žal tudi med mladoletno mladino. Le pojdimo v sobotah in nedeljah zvečer po lokalih! Človeku se stisne srce ob pogledu na mladince izpod 15 let, ki sede pri kartah in pijejo, kakor da bi v današnjem času res ne bi bilo lepšega in zabavnejšega razvedrila. Ta grda razvada se je tako udomačila, da nihče ne vidi na tem kaj posebnega, kaj šele da bi se kdo zaradi tega vznemirjal. Razumljivo je, da gostilničarji ter uprave gostinskih podjetij nimajo ničesar soper to zabavo, saj jim prinaša vendar dobiček. Toda kje smo starši, šole, organizacije? Kaj res nimamo toliko moči, da bi to grdo razvado preprečili?

Naša oblast je sicer izdala odredbe, da bi se to pijančevanje preprečilo, toda varnostni organi in posamezni ljudski odbori so se vse premalo resno lotili stvari. Končno si pa tudi moramo biti na jasnem, da se take stvari ne dajo odpraviti samo z odredbami. Treba je mnogo vzgojnega dela, globokega in premišljenega dela z mladino, ki to tudi po vsej pravici zasluži. Mladini moramo neprenehoma bogatiti miselnost in jo vzgajati v duhu novega socialističnega človeka, ki si je v svesti velikih pridobitev naše ljudske revolucije.

Čeprav zahteva od nas to delo mnogo truda, se ga ne smemo plašiti, hkrati pa se moramo stvari lotiti tudi od prave strani. Vseposvods ustanavljajmo društva prijateljev otrok in mladine, zakaj ne bi tudi pri nas ubrali te poti? Mnogo je pri nas ljudi, ki bi bili pripravljeni de-

lati z mladino, treba je samo stopiti do njih in se z njimi pogovoriti. Razen tega pa ne smemo pozabiti, da je naša ženska organizacija najbolj poklicana za to delo. Naše žene morajo imeti povsod oči, povsod roke, kajti mnogo je odvisno od tega, kako se lotimo stvari.

Drugo izmed najbolj perečih vprašanj je vprašanje odnosov v posameznih družinah. Le kako naj pričakujemo vzgojenih otrok, če so starši sami nevzgojeni in se ne zavedajo svojih odgovornosti. V nekaterih družinah se dogajajo prave tragedije in pri tem trpe najbolj otroci. Zares je žalostno, da taki starši tako malo mislijo na svoje otroke. Minuli so časi, ko so nekateri posamezniki v svoji lahkomišelnosti in celo moralni izprijenosti delali, kar so hoteli. Danes gleda na njih vsa družba. Njej so odgovorni za vsa svoja dejanja. Prišel bo dan, ko bodo taki izprijenosti morali dajati odgovor.

Kljub vsemu pa gledamo danes na vse take primere vse preveč površno, nezainteresirano, kakor da nam ne bi bilo mar. Toda prav v tem je naša velika napaka. Ne dopuščajmo, da bi naši otroci zaradi izprijenih staršev trpeli. Če ne moremo več pomagati staršem, pomagajmo otrokom. Zavzemimo se za vsak posamezen primer. To je naša velika dolžnost, če hočemo, da bodo otroci takih staršev nekoč srečni in svobodni ljudje. Vzgojajmo pa tudi starše, saj lahko knjige, predavanja in osebni razgovori mnogo store v tem pogledu.

Tretja stvar, ki nas teži, so naši tako imenovani »brazprizorniki«. Gotovo ste slišali ali čitali o vlomih, krajah in potepih, ki so jih zagrešili mladoletniki. Kdo je temu kriv? Ti primeri so dediščina naše preteklosti. Res pa je tudi, da smo ob našem tempu dela zanemarjali ta vpra-

šanja, čeprav je skrb za vsakega posameznika ena izmed najlepših misli naše nove stvarnosti. Vse te napake moramo popraviti in jih tudi bomo. Otroke in mladoletnike, ki kvarijo okolico, je treba prevzgojiti in vplivati nanje. V naši domovini obstajajo taki zavodi. Z ljubeznijo in prizadevanjem se da mnogo storiti. To je na primer dokazal tudi ruski pisatelj Makarenko, ki je rešil mnogo svojih gojencev, med katerimi so bili nekateri tudi že morilci.

Seveda je še mnogo vprašanj, ki jih bo treba rešiti. Z vztrajnim in poglobljenim delom jih nedvomno tudi bomo in to tem prej, čim več nas bo pri tem resno sodelovalo.

J.K.

ZA DOBRO VOLJO

Stara devica: »Trikrat sem dala časopis oglas, da išče osamljena duša na stara leta vsaj nekaj topline in svetlih dni. Pomislite, oglašila se mi je direkcija DES (Državne elektrarne Slovenije).

*

Jaka je resno zbolel, žena je poslala po zdravnika, a ker ga ni bilo doma, je bilo treba iskati drugega. Medtem se je vrnil prvi zdravnik in hkrati sta se oba znašla pri Jaki.

Vsak s svoje strani sta sedla na posteljo in segla z roko pod odejo »Tifoidna mrzlica«, pravi prvi.

»Se daleč ne, pijan je kot kladav ga zavrne drugi.

Tedaj je Jaka odgrnil odejo in začuden sta se pogledala zdravnika ki sta se držala za roke.

*

Profesor (pri eksperimentiranju): »Kakor vidite, sedaj ničesar ne vidite, a zakaj nič ne vidite, to boste zdaj videli...«



Tudi v poletnem času rade nosimo dvodelne obleke, saj so za letni čas še mnogo praktičnejše kot sicer. Za tako poletno krilo vzamemo lahko, pestro črtano blago Bluze h krilu so enobarvne in temnejše za sprehode pa uporabljamo svilene francoske bluze.

Ureja uredniški odbor. - Odgovorni urednik Milko Stofa. Tiska tiskarna »Jadrana« v Kopru.

Naslov uredništva in uprave: Koper, Santorijeva ulica 26, tel. 170, poštni predal 2. - Stev. tekočega računa pri Narodni banki v Kopru 657-909-171. Letna naročnina 500 din, polletna 250 in četrtletna 130 din.

ZDRAVNIŠKI KOTIČEK

Dalmatinci se v svojem morju ne kopajo ob odprti obali, na plaži, temveč v borovih gozdičih, v prijetnem hladu tamarisk in v zaprtih senčnih zalivih. O Slovenčih in o drugih gostih s celine, ki se prazijo na pesku v opoldanskih urah, ko sonce najhujše žge in peče, imajo Dalmatinci svoje posebno mnenje. Dalmatinski zdravniki opozarjajo leto za letom, da je jadranska klima najmočnejša in najbolj dražilna morskaklima v Evropi. Prav posebno glede sončenja otrok je zelo potrebna mera.

Preveč sonca škoduje, kar dokazujejo opekline od sončenja, sončarica in raznovrstne bolezni od angine do meningitisa, ki jih lahko izzove predvsem ob morju en sam dan nepredvidnega, prekomernega sončenja. Prav te dni se je marsikdo na lastni koži prepričal, da je sonce ob morju izredno močno in da so njegovi prvi časi marsikdaj varljivi. Otroška ambulanta v Kopru je polna malih bolnikov, ki so zboleli zaradi namernega ali nena-mernega sončenja.

Na morje ne smejo v nobenem primeru bolniki s pljučno tuberkulozo, s tuberkuloznim vnetjem reberne hrane ali s kostno ali sklepno tuberkulozo v prvem, aktivnem stadiju bolezni.

Premisliti je treba, predno bomo dovolili bivanje ob morju bolnikom s povečano ščitnico (hipertiroideo), z ledvičnimi boleznimi ter bolanim in nervoznim otrokom.

Za bolne otroke, katerim je morje zdravilo kot je to pri otroških okužbah, bronhialni astmi, rahitisu, kroničnih anginah, kroničnem vnetju grla in žrela, pri kostni in sklepni tuberkulozi v neaktivnem stadiju, pri revmatizmu, kožni tuberkulozi, psoriazi

in pri nekaterih oblikah otroške mervoze je najvažnejša pravna doza vseh bolj ali manj znanih vplivov bivanja ob morju, predvsem je pa potrebno zmerno, postopno in previdno sončenje. Mnogi starši in vzgojitelji v otroških kolonijah ravnaajo kot bolniki, ki je izpolnilo steklenico zdravila na dušek — da bi bolj pomagalo — mesto da bi ga užival po žličkah.

Predvsem prve dni bivanja ob morju je treba otroke pred soncem skrivati. V vročih opoldanskih urah naj spiyo. Kopajo se naj v senci in s opeklinami tamen. Na sonce smejo prve dni le za nekaj minut, ne pa za nekaj ur! Opekline po sončenju so znak neizkušnosti in nevednosti, ki se masšuje včasih šele v pozni jeseni, nekaj mesecev po navidez koristen mletovanju. Otroški zdravniki različnih narodnosti so opozorili prav ob jadranski obali te nevarne primere bolezni otrok, iz zvanih od »takozvanega« »blagega juga«. Zagrebški profesor Mayerhoffer, po rodu Dunajčan, je svačil svoje zagreboške učence in zdravnike v Jugoslaviji radi izkušeni, ki jih je nabral z avstrijskimi otroci pred prvo vojno v Opatiji, na Lošinju in v Gradežu. Profesor Dragišić je kot mlad asistent otroške klinike v Pragi opisal napake, ki so se masševale Cehem pri pošiljanju otrok v Dubrovnik in na dalmatinske otoke. Rimski profesor Valagussa, priznan specialist za otroško tuberkulozo, je izgubil službo, ko je zahteval od fašističnih oblasti, naj ne pošiljajo predšolskih otrok v obmorske kolonije. Zdravstvena škoda, ki jo je povzročilo množično pošiljanje otrok pod 6 letom starosti na morje je postalo v Italiji očrno v toliki meri, da so profesorju Valagussi dali v Rimu še pred koncem fašizma prav. (Konec prihodnjic)

Športne zanimivosti

Naši najboljši nogometaši na treningu v Ljubljani

Ljubljana je bila v zadnjem tednu zelo športno razgibana, največjo živahnost pa je princel prihod državne nogometne reprezentance, ki se bo na skupnem treningu do 10. julija pripravljala na olimpijske igre v Helsinkih. Naši nogometaši so dobili prijetno bivališče v hotelu Bellevue, trenirajo pa na novem stadionu Železničarja. Glede igrišča, ki je travnato, so se zelo povoljno izrazili in dejali, da je bolj elastično kot sta igrišči CDJA Partizana in Crvene zvezde v Beogradu.

Pod vodstvom trenerja Pogačnika se dnevno skrbno pripravlja na igrišču Železničarja 18 najboljših nogometašev Jugoslavije in sicer Beara in Cvetkovič (vratarja), Stankovič, Crnkovič in Čolič (branilci), Čajkovski Zlatko, Horvat Ivica, Boškov, Diskić in Ljuštica (krilci) ter Ognjanov, Mitič, Bobek, Zebec, Rajkov, Čonč in Firm (napadalci). Od vseh osemnajst napadalec so le Vukas, Čolič, Mitič in Zebec kadileci, nihče od reprezentantov pa ni pristaš alkoholnih pijač, ki jih uživajo v zelo skromni meri, tako da vodstvu ni potrebno uvesti v tem pogledu nobene »diete«. Najstarejši

med njimi je Čolič, ki ima edini nad 30 let; trije med njimi, Horvat, Zebec in Stankovič pa služijo kadrovske rok v JLA.

Na vsakodnevnih popoldanskih treningih se zbere redno lepo število gledalcev, ki pozorno opazujejo vaje naših reprezentantov. Med njimi je tudi precej pionirjev, ki z glasnimi vzkliki dajejo priznanja lepim potezam, seveda predvsem ostrim strelom na gol in dovršenim paradam Beara. Zlasti slednji je postal pravi ljubljeneč pionirjev pa tudi ostalih gledalcev.

V nedeljo je državna reprezentanca odigrala prvo trening tekmo z domačim Železničarjem. Rezultat je bil, kakor smo pričakovali dvoštevilen — 10:0, vendar igra nas po pravici povedano ni zadovoljila. Imeli smo občutek, da se reprezentantom ni ljubilo preveč naprezati in z redkimi izjemami niso pokazali ničesar, kar je številna publika pričakovala od tako renomiranih igralcev.

Predvsem nas je razočarala igra vseh štirih branilcev, med katerimi pa je bil po mojem mnenju še najboljši Stankovič, čeprav se je sem

pa tja posluževal grobih in nedovoljenih sredstev. Glede vratarjev Cvetkoviča in Beara bi težko dejal, kdo je bil boljši. Cvetkovič je zelo talentiran in je dva zelo nevarna strela izvrstno ubranil, vendar pa je imel premalo posla, da bi lahko koj več povedal o njem. Beara je nekaj strelav dobro ubranil, vendar je bil nekoliko nesiguren in izgleda, da še ni v polni formi.

V krilski vrsti je bil najboljši Horvat, ki je od vseh igralcev pokazal dolej najbolj stalno formo, glede ostalih pa se bo moral trener še precej beliti glavo, koga bo postavil v reprezentanco. Kakor na tekmi z Norveško sta tudi tu bila v napadu najboljša krila Zebec in Ognjanov, razigral pa se je tudi Bobek, dočim sta bila najslabša Rajkov in Firm. Mitič je po vseh znakih sodeč izven forme in je vprašanje, kako bo kaj z njegovim nastopom v reprezentanci. Mogoče je to le trenutna kriza in se bo v zadnjih dneh situacija še spremenila.

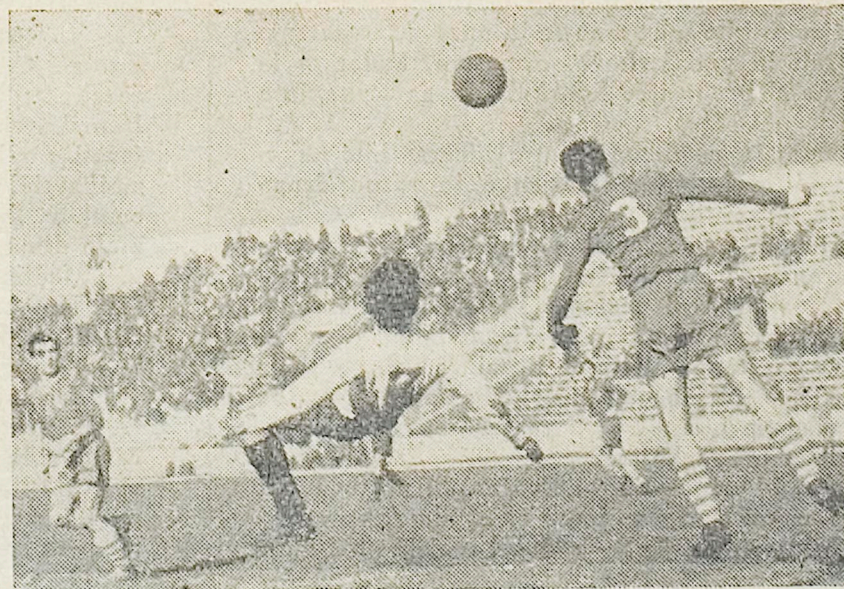
Na splošno lahko rečemo, da smo bili po prvi trening tekmi resno v skrbeh, kako bo v Helsinkiju. Toda zoga je okrogla in kdo ve, kakšno presenečenje nam lahko še pripravijo naši reprezentanti.

lj.

PRVI OLIMPIJSKI NOGOMETNI PRVAKI

Prvi olimpijski nogometni turnir je bil leta 1908 v Londonu in se je končal z zmago Anglije. Na turnirju je nastopilo 8 ekip, v finalni igri pa je Anglija premagala Finsko s 4:0. Na naslednjih olimpijskih igrah v Stockholmu leta 1912 je tekmovalo 11 ekip. Zmagala je ponovno Anglija, ki je premagala v finalu Dansko s 4:2.

Odbojarsko moštvo ljubljanskega Krima bo v nedeljo gostovalo v Kopru. Tekma je bila napovedana že pred štirinajstimi dnevi, vendar je odpadla, ker je bilo isti dan v Ljubljani pokalno prvenstvo Slovenije v odbojki. V moštvo Krima bodo nastopili štirje državni reprezentanti, med njimi tudi Kosec in Jošt, ki spadata med najboljše igralce ne samo pri nas temveč tudi v Srednji Evropi. Tekma z reprezentanco Kopra se bo začela ob 18.30 zvečer na košarkarskem igrišču pri slovenski gimnaziji.



PRIZOR S TEKME HAJDUK — BSK



DRUGI DEL

1.

Grad na Kozlovem robu v Tolminu je bil že dolgo na pol zapuščen. Odkar so si patrijarhi na sovodju Soče in Tolminske postavili Dvor, je v njem živelo le nekaj vazalov, vojaških hlapcev in biričev. V njegovih sobanah niso več odmevale pesmi, vse šumno življenje se je bilo preselilo v Dvor, kjer so se plemiči gostili in popivali, plesali ob zvokih godbe. Tudi če so bili napadeni, se niso več umikali na težko dostopni gradič. Varovali so Dvor, ki so ga bili utrdili, zakaj v njem je bilo nakopičeno bogastvo, polne žitnice in sodi vina. Čepé za linami in okni so prežali na prihajajočega sovražnika.

Pročelje Dvora z vhodom ni bilo obrnjeno proti Tolminu, temveč proti sovodju. Proti Tolminu je bilo obrnjeno neprijazno, pusto lice zadnje strani ocrnelega, štirikotnega poslopja, ki je bilo na vogalih utrjeno z nizkimi stolpi. Majhna, zamrežena okna so bila kot da zlobno mežikajo. V debelih stenah so zijale line, skozi katere so v primerih napadov frčale puščice in kamenje. Skozi nje so brizgali vrelo vodo in raztopljeno smolo. Nizka, z železjem okovana vrata so bila kot temno žrelo, ki je dan za dnem požiralo tolminsko bogastvo.

V sredini poslopja je bilo obširno dvorišče. Tu je stala kapelica, shrambe, ječa in hlevi. V zadnjem delu poslopja ni bilo sob ne soban, temveč le hodniki in celice, v katerih so ždeli vojaški hlapci. Tik vnanje stene je bil izkopen globok jarek z mostičem na verigah, ki so ga dvigali ob sovražnikovem napadu.

Pritličje Dvora je bilo temno, vlažno, da se je s sten luščil omet. Tu je stanovala služinčad in biriči, ki so iz dolgočasja uganjali neslane burke. V prvem nadstropju so bile prostorne sobane za kapitana in patrijarha. V vsaki sobi je bil kamn, okrašen z reliefi iz marmorja. Stene so bile poslikane s freskami; podobe so kazale prizore iz življenja



plemičev in zgodovinske dogodke. Patrijarhove sobe so krasili prizori iz svetega pisma in alegorične podobe žensk, ki so predstavljale patrijarhovo oblast na zemlji. Na hodnikih so bili upodobljeni prizori iz domačega življenja, Kozlov rob, Tolmin, sejem pri cerkvi sv. Urha; Tolminci, ki piskajo na dude in plešejo svoje vrtoglave ples; čarovnica, ki jo kmetje sežigajo na grmadi. Na tlaku velike sprejemnice se je blestel v mozaiku patrijarhov grb; Goričani so ga bili že dvakrat izbrisali, a je bil vedno zopet obnovljen, kakor se je menjavalo gospodstvo.

V drugem nadstropju, kjer so bile sobe manjše in oprava ter okrasje skromnejše, so prebivali vazali in patrijarhovo spremstvo, kadar se je ta mudil v Tolminu. Tu je našel prenočišče kdorkoli, ki ga je kapitan gostil na Dvoru.

Le štirje stolpi so bili temni in pusti tudi znotraj. Tu so bile nakopičene sulice, samostreli, loki in puščice, smoljenke in razno drugo orožje in gorivo, ki je čakalo sovražnika.

Pod Dvorom, globoko v zemlji, so ležale velike obokane kleti s polnimi vinskimi sodi, z izvirom vode, ki je curljala v kamnitno korito, in s skrivnim rovom, ki se je končaval neznano kje med skalami ob reki, a je bil v letih, v katerih se godi naša povest, njegov izhod že zasut.

Tedaj je bil v Tolminu za kapitana Viljem de Razzi, človek mogočne postave in zgovorne besede. Ta je bil ob nastopu službe spodil gastalda Feliksa, ki je moral na ukradenem konju bežati za grofom Friderikom, kateremu je poslej služil kot cestni razbojnik.

Časi so bili nemirni, vse se je pripravljalo na vojno. Sli so prinašali resnične in izmišljene novice, zakaj ljudje so imeli od strahu tako velike oči, da so več videle kot je bila resnica. Tako je dobil goriški grof Hen-

rik III. sporočilo, da se bliža Tolminu velika sovražna vojska in ograža Gorico. Grof, ki je že dolgo čakal pretveze, da napade in zavzame Tolmin, je sklenil: »Udarim!« Poklical je Pavla Bojana in zbral vojsko.

Viljem de Razzi, ki je bil prav tako miroljuben kot debelušen, bi se bil najrajši izognil vsakemu boju. A ker je bil napaden, ga je moral sprejeti.

2.

Neki dan, ko se je Štefan vračal iz Čedada, kjer je prodal svoje živinče in se je bivšega gastalda Feliksa, ki ga je napadel na cesti, težko ubranil z gorjako in se z begom rešil skozi goščavo, je čez volčansko polje drvel jezelec na spenjenem konju.

»Vojska goriškega grofa,« je zavpil vsakomur, ki ga je srečal.

Videl in slišal ga je tudi Štefan, ki je še dolgo gledal za njim, ko je že izginil mimo cerkve svetega Danijela, se spustil do Bele vode, speketal čez zasilni leseni most in proti Dvoru.

Novica, da se bliža grofova vojska, je naredila v Dvoru pravo zmedo. Ženske so vpile, hlapci so tekli k linam, Viljem de Razzi je delil nagla povelja. Zaprli so vrata, dvignili most, pripravili plamenice, kuhali smolo, kopicili kamenje in zaradi varnosti zazidavali vse dohode v Dvor.

Drugi sel je povedal, da se Henrikova vojska bliža z dveh strani. Tretji sel je sporočil, da ima Henrik s seboj majhne topiče, s katerimi strelja v veliko daljavo, mnogo dlje kot nesejo samostreli in metalci kamenja.

Zadnja novica je bila najtežja. Glas o peklenskem orožju je bil že prišel na ušesa vojakov. Vse dni so govorili o strašnem prahu, ki gori in puhne iz cevi kroglo s tako silo, da menda prebije najdebelejši zid. To orožje je bilo v domišljiji še strašnejše kot v resnici. Tako strašno, da novici o njem sprva niso mogli verjeti. Če pa je res, kar ljudje govorijo — so mislili — imajo prste vmes čarovniki in vragi. Zdej pa je to orožje prihajalo pred vrata Tolmina in že strašilo iz daljave.

Vojaki so se vsi prestrašeni spogledovali. Tudi kapitana je pretreslo, da je stal in bleдел. »Mi takega orožja nimamo,« je dejal. »Tudi če ga nimamo, se bomo vseeno branili,« je menil vazal Puppis, ki je bil ostal v Dvoru; drugi so se bili razbežali.

»Ne vem, če ima to kak smisel,« je Viljem de Razzi, ki sta mu rada vpadala odločnost in pogum, zmajal z glavo. »Zastonj se ne spleča umirati.«

Henrikova vojska pa je medtem prihajala od dveh strani. Prvi so šli jezdeci, oboroženi s sulicami in kratkimi meči. V nagli ježi so preleteli vas in obstali pred mostičem, ki je bil že dvignjen. Skozi okna in line Dvora so jih pozdravile puščice.

Umaknili so se v primerno razdaljo in čakali na pešce in topove. Po vasi so razglasili, da se ljudem ni treba nič bati, ker bo boj trajal le nekaj ur. Ljudje so verjeli njihovim besedam. Med jezdecami so opazili Bojana, ki so ga imeli v dobrem spominu, to je bilo veselo znamenje zanje. Nekateri jezdeci so zdirjali na Kozlov rob, a ko so bili sprejeti z raztopljeno smolo in kamenjem, so se vrnili.

Medtem so prišli pešci z loki in puščicami, sulicami in meči, s kiji in sekirami, kavliji in lestvicami. Za njimi so stopali samostrelci, ki so prezirali navadne pešake in prepevali bojne pesmi. Topničarji so bili odlična četa, sami krepki fantje, prešerni in bahati, ki so dobivali najlepše kose pečenke in so po vsaki zmagi prvi padli po plenu. Vodili so osle in mezge, na katerih so bili privezani topiči s črnimi žreli. V usjenih vrečkah je bil natrpan strelni prah, dobro zavezan in zavarovan pred vlago. V težkih vrečah pa so tičale svinčene in kamnitne krogle; posebna četa jih je tudi sproti vlivala in brusila.

Grof Henrik je bil ponosen na svoje topničarje, ki so mu prinesli že nekatero lahko zmago. Jahal je pred njimi na belcu, ki je bil ogrnjen s pisano preprogo. Zadnji v vrsti se je pomikal pratež, mule in koji obloženi s šotorovino, zalogo sulic, lestev, puščic in z drugimi potrebščinami.

Viljem de Razzi je bil zaukazal, da naj zažgejo most čez Belo vodo, a so ga prehiteli grofovi jezdeci. S srdom je moral gledati, kako se vleče čezenj sovražnikova vojska in se zgrinja pred Dvor. Patrijarhovi in Henrikovi so se pozdravili s krikom in zmerjanjem. Iz Dvora so vpraševali goriške, če so prišli, da se najedo, »lačni vlačugarji, potepuhi in zmikavti«. Oblegovalci pa so jim odgovarjali, da so jim prinesli takih cmokov, kot jih na Tolminskem ne kuhajo vsak dan. En sam cmok in malo dima pa bo deset izmed njih za zmeraj sitih.

Medtem so namerili topiče. Bilo jih je sedem, dva izmed njih sta bila lesena, z železnimi obroči okovana, drugi so bili iz brona. Namerili so jih v zamrežena okna v pritličju in v prvem nadstropju, eden je bil naperjen v vrata.

Zagrmelo je šest topičev hkrati, le eden se ni vžgal. Učinek je bil velik. Vrata in dvignjeni mostič sta bila preluknjana, a je krogla obtičala v zidu za njima, nekaj krogel je razbilo križe v oknih. To je porazno vplivalo na posadko v Dvoru. Prvi hip so bili kot brez glave, plaho so se zaklanjali pred sovražnikovimi puščicami, ki so deževale v line. Medtem so bili topovi znova pripravljani za strel.